

Pracující mladoboleslavského ASAPu v době Protektorátu Čechy a Morava

Bakalářská práce

Studijní program: B1301 – Geografie
Studijní obory: 7105R056 – Historie se zaměřením na vzdělávání
7504R181 – Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)

Autor práce: **Pavel Červenka**
Vedoucí práce: PhDr. Michal Ulvr, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavel Červenka**
Osobní číslo: **P13000391**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obory: **Historie se zaměřením na vzdělávání**
Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)
Název tématu: **Pracující mladoboleslavského ASAPu v době Protektorátu Čechy a Morava**
Zadávací katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem této bakalářské práce je prostřednictvím analýzy dobových pramenů a odborné literatury zmapovat život dělníků mladoboleslavského ASAPu v době existence Protektorátu Čechy a Morava (s nutnými časovými přesahy).

Práce bude po kritickém zhodnocení vycházet především z rozsáhlého a dosud řádně nezpracovaného fondu ASAP v archívu firmy Škoda a.s. a z dobových periodik.

Metody: Analýza, komparace, chronologická metoda

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Cedrych, Mario René a Nachtmann, Lukáš. Škoda - auta známá i neznámá: prototypy i sériové automobily vyráběné od roku 1932: kompletní a dosud nepublikovaný přehled produkce od začátku výroby 1905, včetně nákladních automobilů: doplněno o prototypy 60. a 80. let. 2., upr. vyd. Praha: Grada, 2007. 287 s. ISBN 978-80-247-1719-7

Fond ASAP; archív Škoda a.s.

Kožíšek, Petr a Králík, Jan. L&K - Škoda. I. díl, Cesta vzhůru 1895-1945. [Týnec nad Sázavou]: Pro společnost Škoda Auto vydala Moto Public, 2003. 423 s. ISBN 80-239-1849-4

Kožíšek, Petr a Králík, Jan. L&K - Škoda. II. díl, Let okřídleného šípu 1945-2003. 2., opr., dopl. a rozš. vyd. [Týnec nad Sázavou]: Pro společnost Škoda Auto vydala Moto Public, 2003. 271 s. ISBN 80-239-1949-0.

Vavrečka Kempná, Lucie. Škodovky do celého světa: export automobilů L&K a Škoda v letech 1905-1991. [2. vyd.]. Praha: Národní technické muzeum, 2013. 149 s. ISBN 978-80-7037-220-3.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Michal Ulvr, Ph.D.**
Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2015

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Rád bych poděkoval panu PhDr. Michalu Ulvrovi, Ph.D. za jeho odborné a cenné rady, konstruktivní kritiku a vstřícný přístup při konzultacích a vedení mé práce. Dále děkuji pracovníkům Archívu firmy Škoda Auto a Státního okresního archívu Mladá Boleslav, za poskytnuté fondy a pomoci při mém bádání. Na závěr bych také rád poděkoval všem, kteří mě při mém studiu a tvorbě této práce podporovali a věřili mi.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je prostřednictvím analýzy dobových pramenů a odborné literatury analyzovat život dělníků mladoboleslavského ASAPu v době existence Protektorátu Čechy a Morava (s nutnými časovými přesahy). Práce bude po kritickém zhodnocení vycházet především z rozsáhlého a dosud řádně nezpracovaného fondu ASAP v archívu firmy Škoda a.s. a z dobových periodik.

Klíčová slova

1939-1945

Protektorát Čechy a Morava

Mladá Boleslav

ASAP

Ing. Karel Hrdlička

Dělník

Annotation

The aim of this bachelor thesis is to analyze the life of ASAP workers in Mladá Boleslav during the existence of the Protectorate of Bohemia and Moravia (with the necessary time intervals) by analyzing period sources and professional literature. The work will be based, after critical evaluation, on a large and not yet well-run ASAP fund in the archive of Škoda a.s. and from period periodicals.

Key words

1939-1945

Protectorate Bohemia and Moravia

Mladá Boleslav

ASAP

Ing. Karel Hrdlička

Workers

Obsah

Úvod	9
1. ASAP pod vedením vrchního ředitele Ing. Karla Hrdličky	10
1.1. ASAP pod záštitou Reichswerke – Hermann – Göring A. G.	15
2. Nový vrchní ředitel – Ing. Alois Hrdlička	24
3. ASAP součástí Waffen Union Škoda – Brúnn G. m. b. H.	30
4. Konec války	44
Závěr.....	47
Použité prameny a odborná literatura	48
Prameny.....	48
Odborná literatura	49
Seznam příloh	50

Seznam zkratk

Abwb. – Abwehrbeauftragter

ASAP – Akciová společnost automobilového průmyslu

C. P. O. – Civilní protiletectká obrana

ČÚJV – Československá ústřední jednota velocipedistů

ČSR – Československá republika

G. m. b. H – Gesellschaft mit beschränkter Haftung

NOÚZ – Národní odborová ústředna zaměstnanecká

Z. P. O. – Závodní protiletectká obrana

ZSS-ASAP – Závodní sportovní sdružení ASAP

Úvod

Ve své práci bych chtěl poukázat na rozsáhlé a zatím nevyužité fondy ASAPu. Archív společnosti Škoda byl po dlouhá léta ignorován a nedostatečně financován. V současnosti je zahlcen žádostmi k získání informací z tuzemska i zahraničí. V posledních letech se Škoda Auto a.s. snaží svůj archív přeorganizovat a pracuje na digitalizaci. To mohl být pro můj výzkum překážkou, protože dokumenty jsou během tohoto procesu nepřístupné veřejnosti, ale díky pracovníkům archívu mi byl umožněn přístup k potřebným materiálům.

Při své práci, která je specificky zaměřena na pracující v ASAPu, jsem mohl používat velmi omezený seznam odborné literatury. Při mém hledání jsem téměř nenarazil na práci, jež by měla stejné či podobné téma tomu mému. Opíral jsem se tedy především o prameny z fondu archívu Škoda, kde se nachází velké množství materiálu. Je to dle mého názoru dostačující pramenná základna pro mou bakalářskou práci. Plánuji projít při svém bádání co nejvíce fondů. Nahlédnu také do závodní kroniky, ta je bohužel psaná zpětně v 50. letech minulého století. Domnívám se, že by mohla být ideologicky ovlivněna.

Za cíl jsem si stanovil ukázat život pracujících v ASAPu. Nastínit, co všechno museli zaměstnanci dodržovat a plnit, a také jaké výhody získali oproti ostatním obyvatelům Protektorátu, nepracujících pro Německou brannou moc. Chtěl bych zachytit, co nejvíce možných pohledů na osazenstvo továrny.

1. ASAP pod vedením vrchního ředitele Ing. Karla Hrdličky

Do funkce závodního ředitele byl Ing. Karel Hrdlička jmenován v roce 1930.¹ Tento muž provedl mladoboleslavský závod hospodářskou krizí a prvními roky války. Vedení odvolala Ing. K. Hrdlička 15. října 1941 z důvodu pomalého postupu celkové germanizace ASAPu.²

Na konci třicátých let závod v Mladé Boleslavi zaměstnával 5 642 osob.³ Po 15. březnu,⁴ kdy proběhlo obsazení zbytku ČSR,⁵ byl do každého většího podniku dosazen německý komisař.⁶ Všeobecně nebyla okupace v české společnosti kladně přijímána a nová německá správa se všemožně snažila tyto nepokoje potlačit a potrestat v jakékoliv sféře společnosti. Výjimkou nebylo ani pracovní prostředí v mladoboleslavském ASAPu. Jako důkaz nám může posloužit Vyhláška závodního ředitele číslo 3. z 27. března 1939.⁷ V této vyhlášce se psalo o „*nezodpovědných živlech*“⁸, kteří rozšiřují po závodu dezinformace z „*nekalých pramenů*“⁹. Zaměstnanci byli vybízeni, aby tyto narušovatele pořádku v továrně neposlouchali a aby proti nim zakročili. Hned v březnu bylo vydáno v závodě ještě mnoho nových nařízení, která transformovala podnik na říšské standardy. Příkladem jsou například dispozice závodního ředitele z 16. března, která se týkala zavedení jízdy vpravo. V závodě se ustanovila jízda vpravo od 20. března. Vybraní dělníci měli za úkol dle potřeby přemístit a přemontovat dopravní značení v závodě.¹⁰ V březnu vydalo administrativní oddělení instrukce o platech Židů. Podle vyhlášky ministerstva financí z 23.

¹ KRÁLÍK, Jan a HRDLIČKA, Petr. *V soukolí okřídleného šípů: zákulisí automobilky Škoda očima konstruktéra Favoritu Petra Hrdličky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s.20

² Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 42. Deníky Ing. K. Hrdličky č. 31-34

³ KOŽÍŠEK, Petr a KRÁLÍK, Jan. *L&K - Škoda: 1895-1995. Díl 2, Let okřídleného šípů*. Praha: Motorpress, 1995. s.68

⁴ MARŠÁLEK, Pavel. *Pod ochranou hákového kříže: nacistický okupační režim v českých zemích 1939-1945*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012. s.13

⁵ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 41. Deníky Ing. K. Hrdličky č. 27-30

⁶ KRÁL, Zdeněk. *Motorismus v srdci Evropy, aneb, Slavné, ale i méně známé, leč pozoruhodné události a skutky Čechů a Moravanů počínaje Josefem Božkem před 200 lety roku 1815*. 1. vydání. Čestlice: Rebo International CZ spol. s r.o., 2015. s.153

⁷ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhlášky závodního ředitele 1939 č. 3.

⁸ Tamtéž

⁹ Tamtéž

¹⁰ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Dispozice závodního ředitele č. 17.

března se musely mzdy Židů vyplácet na účty Devisové banky.¹¹ O rok později vyšla vyhláška ministerstva financí ze dne 8/3. t. r. č.j. 9221/40-VI, publikovanou v Úředním listě Protektorátu Čechy a Morava číslo 58 ze dne 9. března. Vyhláška hovořila o povolení vyplacení platu a mzdy úředníkům či dělníkům, jehož manžel či manželka je židovského původu, na účet Devisové banky nebo jiného zmocněného peněžního úřadu. Dělníci, kterých se tato vyhláška týkala, se museli ohlásit dělnickému referentovi Ryčlovi.¹² Tímto se během jednoho roku od okupace vytvořil kompletní seznam židovských pracovníků a pracovníků žijících ve smíšených manželstvích.

Říšský ministr vnitra 20. dubna 1939 prohlásil na základě Zákona o příležitostných zvláštních svátcích za národní svátek, z důvodu narozenin Adolfa Hitlera. Nařízení se vztahovalo také na Protektorát, který byl součástí Říše. Nařízení ustanovilo pro tento den nedělní klid. Práce v závodě skončila ve čtvrtek 20. dubna v šest hodin ráno. Další den měla nastoupit do práce I. směna. Pracujícím se vyplatila náhrada 28. dubna. Někteří dělníci i přesto z výjimečných důvodů nastoupili 20. dubna do práce. Dostali vyplacenou jak náhradu, tak i mzdu jako za práci v neděli.¹³

Začátek června 1939 se vyznačoval vlnami veder, proto vedení podniku pozastavilo prodej alkoholických nápojů pro dělníky v kantýně platný od 8.června a nejdéle do 1. září.¹⁴ Dělníci mohli požívat do odvolání vyhlášky pouze sodovku, mléko či limonádu. Výjimku tvořilo jen oddělení pracujících s ohněm a jejím svačinářům, kterým bylo povoleno koupit a přenášet na pracoviště pracujících s ohněm pivo, viz tabulka č. 1.¹⁵

Během léta probíhalo také přijímání učňů. Nabízely se tyto obory: automechanik, strojní zámečnick, soustružník, klempíř, elektrikář, univerzální kalič, a nástrojáři. K přihlášce uchazeči museli přiložit lékařský posudek a opis posledního školního vysvědčení. Učně podnik přijímal po celou dobu války.¹⁶

¹¹ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 12. - Instrukce administrativního ředitelství 1939 č. 1.

¹² Tamtéž, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vrchního ředitele 1940 č. 8.

¹³ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1939 č. 4.

¹⁴ Archiv ČHMÚ Brozany, soupis teplot červen 1939

¹⁵ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1939 č. 5.

¹⁶ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft oddělení 1944 č. 38.

V průběhu léta hejtmanství v Jičíně vyhlásilo zákaz vycházení od 21:00 do 4:00. Upozornění zasáhlo pracovníky dojíždějící z Mnichova Hradiště, Bělé pod Bezdězem, Kláštera nad Jizerou a Bílé Hlíny. Nařízení ovlivnilo všechny tři směny.¹⁷ Dělníkům pracujícím v II. směně se povolovalo na požádání odchod v 20 hodin. Zaměstnanci jdoucí na III. směnu museli z daných obcí odejít před devátou hodinou a I. směna nesměla vyrazit do práce před čtvrtou hodinou ranní. Hejtmanství nepřipouštělo žádné výjimky a porušení tohoto nařízení v jeho platnosti od 10. 6. do 17. 6. bylo trestné.¹⁸

Dělnická dovolená, ustanovená v kolektivní smlouvě, pro rok 1939, se uskutečnila od 2. do 9. července.¹⁹ Dělníci, kteří pracovali na důležitých zakázkách nebo byli nutní pro provoz továrny, dostali dovolenou později. Nejpozději však do konce září 1939.²⁰

Celý srpen se vyznačoval neklidem a stávkami dělníků za úpravu mzdy. Podnik nemohl tento problém řešit sám, protože otázka mezd byla zakořeněna v kolektivní smlouvě. Dle platných zákonů změna a úprava těchto dokumentů mezi smluvními stranami, jichž se kolektivní smlouvy týkají, musela být projednána a schválena Ministerstvem sociální a zdravotní péče. Ladislav Stehlíček, vrchní komisař politické správy, a ředitel Ing. Alois Hrdlička poukazovali ve vyhlášce z 19. srpna, že i po docílené částečné domluvě někteří dělníci opouštějí práci. Dělníky varovali, že svým jednáním porušují vyhlášku zemského prezidenta č. 27 ZVV z roku 1939. Stávka byla přísně zakázána a vedení podniku nabádalo k tomu, aby jeho zaměstnanci nepoškozovali sami sebe, podnik či stát v tak těžkých časech.²¹ Při jednání konaném dne 19. a 21. srpna mezi zástupci správy ASAPu a dělnictva za účasti zástupce Okresního úřadu a Živnostenského inspektorátu v Mladé Boleslavi dělníci vznesli tyto požadavky:²²

- I. námitky proti ustanovení kolektivní smlouvy týkající se omezování záruky minimálních mezd

¹⁷ I. směna 6:00-14:00, II. směna 14:00-22:00, III. směna 22:00-6:00

¹⁸ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhlášky závodního ředitele 1939 č. 6.

¹⁹ Kolektivní pracovní smlouvu ustanovena 4. června 1928

²⁰ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhlášky závodního ředitele 1939 č. 7.

²¹ Tamtéž, č. 11.

²² Tamtéž, č. 12.

- II. žádost o zvýšení minimální mzdy v budoucí kolektivní smlouvě, dále co nejrychlejší přeřazení dělníků do jednotlivých vyšších stupňů základních mezd v tabulkách kolektivní smlouvy dle současné způsobilosti a délky doby zaměstnání
- III. zvýšení výdělků v poměru „*jak stoupla dražota*“ (odhad 30 – 50 %)
- IV. požadavek za odstranění závodního výboru – „*poněvadž výbor a předseda nepožívají důvěry dělnictva*“
- V. úkolové ceny přepočítat tak, aby odpovídaly skutečnému vynaloženému času a úkolovým sazbám, zároveň aby bylo přihlíženo k požadavkům v bodě číslo II.
- VI. rychlé vyřízení reklamací na malé dobírky při výplatách
- VII. kouskové práce nebudou dávány dělníkům mezi práci úkolovou, aby nebyla pracujícím tvořena škoda na výdělku, ať jsou započítávány tyto práce do mzdy
- VIII. odstranění „*křiklavého*“ dvojího zaměstnávání, jmenovitě zaměstnávání malých zemědělců atd.
- IX. odstranění úkolových cen z dílen, které neodpovídají požadovanému výkonu²³

Zástupci závodu podali k požadavkům dělníků vyjádření podniku a následně vyhlásili k jednotlivým bodům svá stanoviska:²⁴

- I., II. a III. požadavek
Otázky související se změnou stávající kolektivní smlouvy nemohou být řešeny v rámci závodu. Projednání musí být mezi organizacemi podepsanými na smlouvě a musí být schváleny Ministerstvem sociální a zdravotní správy.
Přeřazení dělníků do vyšších tříd tabulky bude možné jen individuálně v případě, že se shodují s platnou kolektivní smlouvou.
- IV. požadavek
Členové deputace dělnictva byli poučeni zástupcem úřadu o ustanoveních zákona o závodních výborech. Byli také upozorněni

²³ Znění požadavků upraveno pro srozumitelnost

²⁴ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1939 č. 12.

o možnostech obrátit se na Okresní úřad s konkrétními stížnostmi, které budou vyšetřeny, a bude případně zjednaná náprava.

- V. požadavek

Zvyšování úkolové mzdy je změnou kolektivní smlouvy viz bod I., II. a III.

- VI.

Ihned byla vydána (19. srpna) vyhláška závodního ředitele č. 10. o reklamách malých dobírek. Dělnictvo bylo požádáno o spolupráci při vyhledávání tohoto jevu. Je důležité, aby dělníci včas reklamovali časové ztráty, aby se zachytily z toho plynoucí důsledky. Správa ASAPu má sama velký zájem na odstranění ztraceného času z důvodu provozních ztrát.

VII. požadavek

Kouskové práce budou koncentrovány více než dříve. U dělníků placených ve mzdě bude mzda upravena se zřetelem na jejich kvalifikaci. U dělníků pracujících v úkolu se bude kousková práce objevovat jen v nutných případech a bude se dohlížet na to, aby dělník nebyl finančně poškozen.

- VIII. požadavek

Dělníci oznámí závodnímu výboru osoby, u kterých se domnívají, že mají pravidelný příjem z jiných pramenů, než je továrna a to takový, že by je uživil.

- IX. požadavek

Závod žádá ke konkrétnímu předložení všech úkolových sazeb, jež časově nebo výškou neodpovídají. Správa dílen neprodleně všechny případy prošetří a zjedná nápravu.

Obě strany dospěly k dohodě a vzniklý spor trvající od počátku srpna se urovnal.²⁵

²⁵ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1939 č. 12.

1.1. ASAP pod záštitou Reichswerke – Hermann – Göring A. G.

Celý koncern Škoda včetně automobilky přešel 28. srpna 1939 pod správu Reichswerke – Hermann – Göring A. G.²⁶

V den začátku druhé světové války v Evropě²⁷ vedení a Z.P.O.²⁸ nařídilo zatemnění celého komplexu mladoboleslavského podniku. Úkol mělo na starost strojní oddělení a jeho pracovníci. Za udržování a správnou funkci odpovídal přednosta daného oddělení, jenž měl za úkol závady nahlásit strojnímu oddělení.²⁹ Inspekce Z.P.O. 5. září ukázala několik nedostatků v zatemňovacích pracích: rozbité okenní tabule, otevřená okna přes noc a nezakryté šroubovitě ventilátory v oknech.³⁰ Později se v listopadu na žádost Okresního úřadu v Mladé Boleslavi zakázalo používání tovární sirény a parní houkačky na počátek a ukončení směny nebo oznámení svačiny. Zákaz platil také na ohlašování požárních signálů z důvodů, že si místní tyto zvuky zaměňovali za signály poplachu při náletu.³¹ V září se také vydalo preventivní nařízení varující zaměstnance smaltovny před onemocněním tyfu. U jednoho z dělníků se pozorovaly příznaky tohoto onemocnění. Prevence se týkala pouze smaltovny a blízkých pracovišť, nebyla uplatněna na celý závod. Ve vyhlášce z 8. září se psalo několik preventivních povinných kroků, které spočívaly v mytí rukou po práci, před jídlem a doma v roztoku lysolu.³²

První týden v říjnu se započalo se zvyšováním mezd dělníků platného od 11. září. Pro určení výše příplatku rozhodovalo 17. a 18. výplatní období viz tabulka č. 2. Učňové si polepšili o 10 haléřů na hodinu. Zaměstnanci³³ s týdenním platem a s pracovní dobou delší než 48 hodin se vyplatil příplatek za 48 hodin týdně. Příplatek za 19. výplatní období byl vyplacen 6. října.³⁴ V říjnu závod také vyřizoval u zaměstnanců žijící v politickém okresu Mladá Boleslav povinné občanské legitimace. Zaměstnanci měli odevzdat tiskopis,

²⁶ TOMEŠ, Zdeněk a kol. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008. s.228

²⁷ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 42. Deníky Ing. K. Hrdličky č. 31-34

²⁸ Tamtéž, Fond ASAP č. 49. - Oběžník Z.P.O. 1939 č. 4.

²⁹ Tamtéž, Fond ASAP č. 3. - Oběžník závodního ředitele 1939 č. 8.

³⁰ Tamtéž, Fond ASAP č. 49. - Oběžník Z. P. O. 1939 č. 5.

³¹ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1939 č. 18.

³² Tamtéž, č. 13.

³³ Hlídači a vrátní

³⁴ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1939 č. 14.

potřebné doklady³⁵ a úřední poplatek 2.50 korun určenému představenému, který zodpovídal za sběr a odeslání na úřad. Jednotlivé zaměstnance pak závod informoval o vyhotovení a vyzýval je, aby si legitimaci vyzvedli na Okresním úřadě. Občanskou legitimaci nemuseli mít pracující, kteří měli dokument s fotografií vydaný Protektorátem nebo bývalou ČSR. Lidé s trvalým bydlištěm mimo okres továrny si museli sami zažádat o legitimaci na svém příslušném okresním úřadě.³⁶

Říjen byl posledním měsícem, kdy mohli dělníci z okresu Jičín dojíždět do zaměstnání na motorových kolech a motocyklech. Tento způsob dopravy zakázal v oblasti svého působení *Oberlandrat* v Jičíně. Několika dělníkům se podařilo získat mimořádné povolení od *Oberlandratu* pro používání svých vozidel k dojíždění do práce. Toto povolení platilo pouze do 31. října a jeho prodloužení bylo do odvolání zamítnuto.³⁷

Pro dělníky z Mladé Boleslavi a pro celý Protektorát Čechy a Morava proběhl 28. říjen 1939 úplně jinak než v předchozích letech. Do okupace byl tento den památný a platil pro něj nedělní klid. To změnil článek I. vládního nařízení číslo 219/1939 sb.³⁸ Nařízení oznámil Oběžník generálního ředitele číslo 16. z 26. října a informoval i o neplatném odst. I. § u 3. platné kolektivní smlouvy, jenž pozbyl platnost ke dni 28. říjen.³⁹

Na sklonku roku přišla informace o sražení důchodové daně, některé mnohočlenné rodiny, pokud splňovaly určité podmínky, dostaly výjimku. Dělníky, kteří se narodili v roce 1915, obeznámil závod, že započnou platit branný příspěvek od roku 1940. Osvobození směli být pouze muži, kteří vykonávali vojenskou službu po dobu 12 týdnů.⁴⁰ Před Vánoci, 20. prosince, přišlo oznámení od Ing. Václava Beneše z Akciové společnosti o označování původu zboží. Dle nařízení říšského protektora ze dne 28. listopadu č. j. VII 8505/39 nesmělo být nadále požívána značka na zboží

³⁵ Křestní list, domovský list dvě fotografie atd.

³⁶ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1939 č. 16.

³⁷ Tamtéž, č. 17.

³⁸ Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. V Praze: Tiskárna Protektorátu Čechy a Morava, 1939-1945.

³⁹ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 5. - Oběžník generálního ředitele 1939 č. 16.

⁴⁰ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1939 č. 22.

„Made in Czecho – slovakia“. Dělníky a pracovníky nadřízení upozornili, aby příště opatřovali výrobky označením „Made in Bohemia – Moravia“, to byla jediná přípustná verze.⁴¹ Vánoční pracovní klid 1939 začal 24. prosince v 6 hodin ráno a trval do 27. prosince. Nepracovalo se ani od 28. do 30. prosince, v těchto dnech se provedla inventura a naléhavé práce. Dělníci, kteří nebyli osobně vyzváni do práce, šli až 2. ledna 1940 na ranní směnu. Před koncem roku 1939 nastoupil do mladoboleslavské automobilky Adalbert Ohnheiser-Neder, jako vedoucí *Werkschutz* – oddělení ochrany závodu před vyzvědačstvím a sabotáží.⁴²

Na válečnou výrobu se automobilka začala zaměřovat až na počátku roku 1940.⁴³ Šlo o výrobu ozubených kol a hřídelí pro Daimler-Benz, podvozky pro děla, nápravy podvalníků pro tanky a stopadesátimilimetrové nábojnice. V polovině roku 1940 se začaly vyrábět komponenty na dvoumotorovou stíhačku Messerschmitt 110. Program letecké výroby se následně rozšířil o součástky k Aradu 96.⁴⁴

První vyhláška závodního ředitele Ing. Viléma Frynty v roce 1940 vyšla 12. února a zaváděla s okamžitou platností zapisování skutečně odpracovaného času na pracovní lísky. Dělník po ukončení své práce musel zapsat do denních rubrik svého pracovního lístku počet opracovaných hodin, případně zlomek hodiny. Lidé pracující na jedné práci, popřípadě v četách na jeden pracovní list, připojili k listu mzdový papír se seznamem všech pracovníků v četě.⁴⁵

S platností od 1. dubna upravilo Ministerstvo dopravy slevu na vlakovou dopravu pro dělníky. U svobodných se hranice posunula na 1300 korun měsíčně, u ženatých bezdětných a s jedním dítětem se ustanovila nová hranice 1900 korun za měsíc a u ženatých s dvěma a více dětmi se posunula

⁴¹ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 15. - Předpisy vrchního technického ředitele 1939 č. 8.

⁴² KOŽÍŠEK, Petr a KRÁLÍK, Jan. *L&K - Škoda: 1895-1995. Díl 2, Let okřídleného šípů*. Praha: Motorpress, 1995. s.68

⁴³ ŠKODOVÁ-PARMOVÁ, Dagmar. *Historický vývoj vybraných odvětví hospodářství ČR a jeho dopady na její úlohu v integračním procesu v Evropě*: vědecká monografie. 1. vyd. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, Zemědělská fakulta, 2006. s.54

⁴⁴ HOŘEJŠ, Miloš, ed. a LORENCOVÁ, Ivana, ed. *Věda a technika v českých zemích v období 2. světové války*. Praha: Národní technické muzeum, 2009. s.282

⁴⁵ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1940 č. 1.

na 2000 korun za měsíc.⁴⁶ Hranice slevy pro jízdné se znovu posunula 3. ledna 1941, u každé skupiny o 200 korun, protože se na začátku roku zvýšil železniční tarif.⁴⁷

V roce 1940 se pro ČSR a také ASAP zavedl letní čas.⁴⁸ Během dubna také započaly kontroly legitimací a průkazek příslušníky *Werkschutz*. Legitimace se kontrolovaly při přechodech mezi odděleními. Do jakých oddělení má zaměstnanec přístup, se vyznačovalo na legitimaci barvou razítka.⁴⁹

- I. Razítko *Abwb./Werkschutz*, barvy modré, opravňovalo držitele pohybovat se pouze po svém oddělení.
- II. Razítko *Abwb./Werkschutz*, barvy červené opravňovalo držitele navštěvovat pracovně ostatní oddělení mimo oddělení speciální.
- III. Razítko *Werksicherheits referat*⁵⁰, barvy červené a s podpisem p. Ohnheisera, umožňuje pohybovat se držiteli po všech i speciálních oddělení.

Držitelé razítka I., především dělníci, mohli zažádat o vystavení průkazky od vedoucího oddělení s jeho razítkem pro oprávnění vstupu do II. V dubnu byli vyzváni všichni dělníci židovského původu, aby se neprodleně přihlásili v dělnickém referátu podniku.⁵¹

V květen továrna uspořádala závodní sbírky pro Německý Červený kříž. Vedení závodu doporučilo všem svým zaměstnancům, aby přispěli dobrovolným příspěvkem, který byl úměrný jejich finanční možnostem.⁵² Během května na víc dostali dělníci i ostatní pracující 50halířový příplatek podle nařízení říšského protektora ze dne 20. května.⁵³ V polovině června pozvalo vedení ASAPu zaměstnance do mladoboleslavského kina *Život*

⁴⁶ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vrchního ředitele 1940 č. 9.

⁴⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vrchního ředitele 1941 č. 1.

⁴⁸ Tamtéž, Oběžník vrchního ředitele 1940 č. 11.

⁴⁹ Tamtéž, Fond ASAP č. 3. - Oběžník závodního ředitele 1940 č. 4.

⁵⁰ Referent ochrany závodu

⁵¹ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1940 č. 2.

⁵² Tamtéž, Fond ASAP č. 5. - Oběžník generálního ředitele 1940 č. 5.

⁵³ Tamtéž, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vrchního ředitele 1941 č. 3.

na film *Nachrichten vom Kriegsschauplatz*.⁵⁴ Dělníkům a všem zaměstnancům se účast doporučila a poskytnula poukázka na film za sníženou cenu 1.50 korun na místo tří,⁵⁵ aby mohli spatřit „úchvatný výkon všech složek německé branné moci a rozvoj techniky v Říši“.

Dělnickou dovolenou pro rok 1940 plánoval podnik od 29. června do 7. července. V době hromadné dovolené přišli do zaměstnání jen dělníci pracující na zbrojních a nutných zakázkách nebo k udržení nezbytného chodu továrny. Tito pracovníci nastoupili na dovolenou později, nejpozději však do září 1940. Dovolena se vyplácela průměrným výdělkem za 72 hodin.⁵⁶ Během začátku srpna se vedení podniku zabývalo soutěží o reportáž z dělnického prostředí pro List mladých. Vedení dělníky varovalo, aby se vyvarovaly technických údajů z dílen nebo jiných informací, z nichž by bylo možné vyčíst druh a rozsah výroby.⁵⁷ Dělníci museli svůj případný článek předložit dříve, než je odešlou, ke schválení vrchnímu řediteli a příslušnému členu *Abwehrbeauftragter* – příslušník gestapa zodpovídající za bezpečnost v závodě.

Pracovníci ASAPu byli od vedení znovu obeznámeni o omluvách za nedostavení do práce. Lhůta oznámení byla do 3 dnů. Původně se stávalo, že se zaměstnanec po třech dnech prohlásil za nemocného, nově se pracovník prohlásil za nezvěstného.⁵⁸ O nezvěstných nebo zatčených osobách muselo být ihned informováno Zaměstnanecké oddělení v Praze.⁵⁹

Povinné fotografování všech zaměstnanců na nové závodní legitimace probíhalo od 14. října do 19. října. Fotografování se uskutečnilo v umývárně na dvoře, protože se jednalo o nejméně poničený prostor, jenž byl také dobře přístupný. Během procesu byl povolen vstup do těchto prostor i osobám, jež neměly potřebné oprávnění. První den přišlo na řadu pouze úřednictvo.

⁵⁴ Zprávy z bojiště

⁵⁵ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1940 č. 4.

⁵⁶ Tamtéž, č. 3.

⁵⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vrchního ředitele 1940 č. 15.

⁵⁸ Tamtéž, č. 17.

⁵⁹ Tamtéž, Fond ASAP č. 14. - Sdělení zaměstnavatelského oddělení 1940 č. 11.

Další dny se dostavovali dělníci ve skupinách po padesáti v obličejích umytých a v občanském kabátě.⁶⁰

V prosinci vedení závodu projednávalo s *Oberlandratem* v Jičíně povolení dojíždění z Jičína a okolí za pomoci motocyklů a automobilů pro úřednictvo.⁶¹ Dělníkům se nabídlo obdobné povolení nebo jeho prodloužení. Kdo měl zájem musel se ohlásit do 16. prosince na dělnickému referátě.⁶² Koncem roku se ustanovilo zřízení zásobovací oddělení v závodě s platností od 1. ledna 1941. Oddělení poskytovalo na začátku zaměstnancům:⁶³

- prodej uhlí a koksu
- prodej palivového dříví
- prodej odpadového dříví
- přiděl poukázek na pracovní boty
- přiděl a prodej duší a pláštíků do jízdnicích kol
- prodej jízdnicích kol

Poslední vyhláška pro závod v roce 1940 se zabývala pracovní dobou během Vánoc a Nového roku. Pravidelná práce v dílnách končila 24. prosince ve 14 hodin a pracovní klid trval do 27. prosince. V sobotu 28. prosince nastoupila pouze I. směna po zbytek dne a celou neděli se prováděla inventura zbrojních zakázek. Poslední dva dny v roce se intenzivně pracovalo na plnění zbrojních zakázek a pokračovaly inventury ve zbytku podniku. Po Novém roce nastoupili dělníci 2. ledna 1941 na ranní směnu.⁶⁴

Duben 1941 se v závodě objevil problém „záchodových debat“. Dělníci se v pracovní době shluovali na záchodech, vedli debaty a kouřili. Na toto mrhání pracovním časem upozornilo vedení továrny oddělení *Abwehrbeauftragter*. Dělníkům se připomněl zákaz bezdůvodného zdržování se na toaletách a zákaz kouření. Každé porušení mělo v budoucnu být vyšetřováno a trestáno oddělením *Werkschutz*.⁶⁵ Závodní ředitel Ing. Karel

⁶⁰ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1940 č. 5.

⁶¹ Tamtéž, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vrchního ředitele 1940 č. 29.

⁶² Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1940 č. 8.

⁶³ Tamtéž, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vrchního ředitele 1940 č. 34.

⁶⁴ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1940 č. 9.

⁶⁵ Tamtéž, Vyhláška závodního ředitele 1941 č. 1.

Hrdlička poslal dodatečně specifické upozornění přednostům dílen, pomocných provozů a skladů. Ve svém sdělení znovu připomínal na zákaz zdržování pracujících na záchodech ze své vyhlášky z roku 1941 číslo 1. a připomněl, že přednostové budou spolu s dělníky plně odpovědní za způsobené výrobní a časové ztráty.⁶⁶

V půlce června 1941 oddělení bezpečnosti závodu rozhodlo, že do slibu zachování tajemství budou vzati všichni zaměstnanci mladoboleslavského ASAPu.⁶⁷ Jednotlivá oddělení musela napsat na seznam zbytek pracovníků, jenž nebyl do té doby vzat do slibu, a odeslala jejich údaje na oddělení *Werkschutz*. Dělnická dovolená pro rok 1941 se stanovila na dobu od 28. června do 6. července. Tento rok nemohla být dělnická dovolená hromadně absolvována; z důvodu okolností války. Práce na vojenských zakázkách se nezastavila.⁶⁸ 16. července byli pracovníci osvobozeni od služby v C.P.O, toto nařízení vydalo Kommando des Rüstungsbereichs, Prag.⁶⁹ Dělníci se tedy mohli plně věnovat svým povinnostem v továrně. V červenci se zavedly pro všechny dělníky povinné pracovní knížky.⁷⁰ Vedení tím plnilo vyhlášku Ministerstva sociální a zdravotní správy z 25. července.⁷¹ V červenci 1940, tak jako rok předtím, uspořádalo vedení podniku sbírku na Německý Červený kříž. Pracovníkům se opět doporučilo zaplacení toho dobrovolného příspěvku.⁷²

Od prvního září dostali dělníci možnost nároku na zvláštní přiděl cigaret za srpen; pro muže starší 18 let; a potravin. Pro odběr 100 kusů cigaret dělníci obdrželi v pátek 29. srpna k výplatě zvláštní růžové legitimace. Tuto legitimaci si musel dělník nechat pro odběr cigaret potvrdit od vedoucího svého pracoviště. Kuřivo se vydávalo proti hotovému zaplacení oknem kantýny do ulice Klementovy od 10 – 17 hodin a na výběr byly značky: Egypt a Memfis za 60 korun, Vlasta za 30 korun a Zora za 24 korun.⁷³ Od září se

⁶⁶ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 14. - Sdělení závodního ředitele 1941

⁶⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vrchního ředitele 1941 č. 22.

⁶⁸ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1941 č. 2.

⁶⁹ Tamtéž, č. 3.

⁷⁰ Tamtéž, č. 6.

⁷¹ Tamtéž, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vrchního ředitele 1941 č. 26.

⁷² Tamtéž, Fond ASAP č. 5. - Oběžník generálního ředitele 1941 č. 13.

⁷³ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1941 č. 4.

zrušil zvláštní lístek RE 20 na 600 g chleba. Jako náhrada za chléb se podávala v závodní kantýně polévka, porce byla za 50 haléřů. K odběru polévky dostal dělník žlutý „Lístek pro závodní kuchyni“ a musel si přinést vlastní nádobu či hrnek se lžící. Polévku dostala jen část zaměstnanců, protože kantýna v té době neměla kapacity uvařit polévku pro celý závod. Než se kantýna rozšířila, dostávala část zaměstnanců drobné potraviny za normální cenu. Lístek orazítkovaný písmenem A dostala část úřednictva, pracovníci nové mechanické dílny, karosárny a speciálního oddělení 6.55 a umožňoval jim odběr polévky. Ostatní osazenstvo dostalo razítko B pro odběr potravin od Sdružení konzumního družstva a jednalo se 80 g tuku, 200 g mouky a 320 g rýže.⁷⁴

Mimořádný příděl cigaret pokračoval i za měsíc září, tentokrát se jednalo o 60 kusů kuřiva na osobu. Výdej začal 29. září. Na výběr byly dvě cenové kategorie: první za 36 korun za 30 kusů cigaret Egypt nebo Memfis a druhá za 18 korun za 30 kusů Vlasta, 25 kusů Zora, 5 kusů Memfis nebo Egypt.⁷⁵ Vydávání cigaret pokračovalo i v následujících měsících.⁷⁶ Na konci září dostali dělníci možnost zaopatřit si brambory. Zásobování se zavedlo na dobu od 29. září 1941 do 5. července 1942. Možnost odebírat brambory měli všichni zaměstnanci ASAPu a členové jejich domácností, s výjimkou samozásobitelů. Jednalo se o jedlé žlutomasé brambory za úředně stanovené ceny dle jakosti. Placení u dělnictva proběhla srážkou ze čtrnáctidenní mzdy 50 korun. Dělníci bydlící v obcích Mladá Boleslav, Kosmonosy, Mnichovo Hradiště a Turnov obdrželi k obvyklým potravinovým lístkům na období od 29. září do 26. října 1941 také „Průkaz na odběr brambor 23“, „Upozornění k 23“ a „Návrh na výdej lístků na brambory k uskladnění“. Návrh na lístku A uskladňoval brambory do 15. března 1942, návrh A + B na dobu až do 5. července 1942. Dělníci bydlící v jiných obcích obdrželi „Průkaz na odběr brambor 24“. Postup u „24“ byl velmi podobný, lišil se pouze místem odevzdání lístků. Lístek „24“ se odevzdával v závodě

⁷⁴ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1941 č. 5.

⁷⁵ Tamtéž, č. 7.

⁷⁶ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky zásobovacího oddělení 1941 č. 6.

dělnickému referentovi zatímco „23“ na zásobovacím oddělení příslušné obce.⁷⁷

Vedení ASAPu pořádalo 26. září firemní apel pro veškeré pracovníky v továrně. Pro osazenstvo české národnosti se pořádaly tři apely. Pro první sněmu byl apel ve 12 hodin, pro druhou v 14:45 a třetí měla apel ve 22:30. Všichni pracovníci německé národnosti bez rozdílu směny měli apel v 13 hodin.⁷⁸ Mimo jiné v září vedení firmy povolilo vyplacení „pílnostní prémie“ pro dělníky pracující v časové mzdě. Vyplacení se rozdělilo do tří skupin a do stupňů. Skupina A, řemeslní dělníci, měli prémie na hodinu od 50 do 80 haléřů. Dělnická skupina B, zaučených dělníků, dostala prémie, které se pohybovaly od 60 do 90 haléřů na hodinu. Skupina C se dělila na pomocné dělníky s prémie na hodinu od 70 haléřů do 1 koruny, zapracované dělnice s příplatkem 60 haléřů a pomocné dělnice s prémie 50 haléřů na hodinu. Tyto prémie měly platnost od 1.června do odvolání.⁷⁹

Na začátku října se omezil výdej pracovní obuvi dělníkům. Příděl mohli obdržet pouze dělníci:

- s prací s mimořádným opotřebením obuvi (kalírna, svářeči apod.)
- docházející do práce pěšky z velké dálky (nevztahuje se na MB)
- dojíždějící vlakem, v jejichž bydlišti není nádraží

Dělník, na kterého se vztahovala jedna z podmínek, si mohl vyzvednou a podat Žádanku o poukaz na pracovní obuv. Pracovníci, jenž neměli nárok na přidělení pracovní obuvi, zažádali na obecním úřadě o Žádanku na obuv vycházkovou.⁸⁰

⁷⁷ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vrchního ředitele 1941 č. 29.

⁷⁸ Tamtéž, č. 30.

⁷⁹ Tamtéž, č. 31.

⁸⁰ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky zásobovacího oddělení 1941 č. 5.

2. Nový vrchní ředitel – Ing. Alois Hrdlička

Po odchodu Ing. Karla Hrdličky nastoupil na jeho místo horlivější Ing. Alois Hrdlička. Tyto dva pány pojí pouze shoda jmen, nikoli příbuzenský vztah.

Od konce října dostali pracující dělníci, kteří dovršili do 2. listopadu 1941 osmnácti let a dostávající potravinové přídatkové lísky za těžkou, velmi těžkou a dlouhou nebo noční práci, přiděl na více tabáček.⁸¹

Na začátku listopadu se k růžovým kartičkám na cigarety přidaly modré na drobné potraviny. Výdej probíhal na stejném místě jako cigarety, tedy u okénka kantýny do Klementovy ulice. Na výběr měli zaměstnanci sýry, nakládané a konzervované ryby.⁸² Sýrů byl nedostatek a dobírání probíhala i následující přidělové období a trvala až do období těsně před Vánoci 1941. V prosinci bylo možné za pomoci modré legitimace získat na dva týdny přiděl – ½ kg jablek na týden k svačině, celkem 1 kg za 8 korun.⁸³

Narřízení okamžitého odstranění veškerých plánů a obrázků visících na zdech všech oddělení a dílen bylo vyhlášeno 13. listopadu. Nevzbudilo však u osazenstva továrny žádné otazníky. Všichni si již zvykli na nařízení a vyhlášky tohoto typu. Odůvodnění odstranění plánek a obrázků se stala prevence proti sabotážím a jiným odbojovým aktivitám.⁸⁴

Den před Vánoci 1941 se dělníkům sdělilo, že Vánoční prémie budou tento rok, dle rozhodnutí ministerstva financí, zdaněny. Prémie nebyly zdaněny samostatně, ale přičetly se k následující výplatě.⁸⁵ Během Vánoc se už nedalo mluvit o Vánoční dovolené, ale mluvilo se o pracovní době v období vánočním a novoročním. Dělníkům začal pracovní klid 24. prosince ve 14 hodin a končil 29. prosince v 6 hodin. Náhrada za pracovní klid 27. prosince byla odpracována v neděli 21. prosince. I inventura se od minulých let změnila, kontrole polotovarů byla věnována minimální pozornost. Výjimkou byly

⁸¹ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1941 č. 8.

⁸² Tamtéž, č. 9.

⁸³ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky zásobovacího oddělení 1941 č. 7.

⁸⁴ Tamtéž, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vedoucího ředitele 1941 č. 41.

⁸⁵ Tamtéž, č. 47.

polotovary na válečné úsilí.⁸⁶ Vše se už plně točilo kolem válečné výroby. Na poslední tři dny v roce 1941 se pro dělníky a ostatní zaměstnance v kantýně připravil výdej sirupů s příchutí rumu nebo punče. Vydávalo se ¼ l za 5 korun, dělník si musel přinést vlastní láhev.⁸⁷ V únoru 1942 se sirup prodával po 1 kelímku za 5 korun.⁸⁸

Ihned na začátku roku 1942 pokračoval výdej sýrů. Zaměstnanci byli vyzváni, aby si v termínu 5. – 10. ledna odebrali svůj zvláštní přiděl buď 10 dkg Romaduru za 2.30 korun, anebo 10 dkg holandského sýra za 3 koruny.⁸⁹ Romadur na začátku února podražil o 20 haléřů.⁹⁰ Později měli zaměstnanci na výběr balíček Olomouckých tvarůžků za 2.20 korun.⁹¹ Ty se následně na začátku února rozdávaly po 3 kusech za 1.50 korun.⁹² Zásobovací oddělení v lednu oznámilo podávání k ranní a odpolední polévce černou kávu nebo čaj. Podávat kávu bílou se nemohlo, protože nebylo zatím vydáno povolení k výdeji mléka. Prodej bílé kávy začal až od 23. ledna 1942.⁹³ Cena za ¼ l bílé nebo černé kávy byla 1 koruna, za ¼ l čaje 50 haléřů a čaje s citronem či citronádou 1 koruna. Později, 26. ledna, se do nabídky připsal čaj s rumem za 3 koruny, jeho přiděl se však omezil na jeden šálek za den.⁹⁴ K obědu si mohli zaměstnanci zapůjčit hrnky v jídelně, namísto k ranní či odpolední svačině si však museli přinést vlastní.⁹⁵ Zásobovací oddělení ASAPu v posledním lednovém týdnu umožnilo odběr čajových trubiček – 2 kusy za 2.60 korun.⁹⁶ Ty se v únoru doprodávaly volně za 1.30 korun.⁹⁷ V lednu se největším triumfem zásobovacího oddělení ASAPu stala, dle mého názoru, limitovaná možnost koupě studené husí pečeně za 10 korun.⁹⁸ V kantýně ASAPu na počátku roku 1942 se nabízely tyto obědy (polévka/druhé jídlo):

⁸⁶ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1941 č. 10.

⁸⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky zásobovacího oddělení 1941 č. 9.

⁸⁸ Tamtéž, Vyhlášky zásobovacího oddělení 1942 č. 15.

⁸⁹ Tamtéž, č. 10.

⁹⁰ Tamtéž, č. 14.

⁹¹ Tamtéž, č. 1.

⁹² Tamtéž, č. 14.

⁹³ Tamtéž, č. 5.

⁹⁴ Tamtéž, č. 6.

⁹⁵ Tamtéž, č. 2.

⁹⁶ Tamtéž, č. 9.

⁹⁷ Tamtéž, č. 18.

⁹⁸ Tamtéž, č. 11.

- *pondělí 19. ledna – hovězí s rýží / hovězí maso s okurkovou omáčkou a knedlík*
- *úterý 20. ledna – zeleninová / hrách se škvarky a okurka*
- *středa 21. ledna – bramborová / hovězí guláš s bramborem*
- *čtvrtek 22. ledna – hrachová / vepřová pečeně s knedlíkem a zelím*
- *pátek 23. ledna – „jaternicová“ / buchty s jabl. povidly*
- *sobota 24. ledna – hovězí / hovězí maso s kapustou a bramborem*
- *pondělí 26. ledna – hovězí nudlová / svičková s knedlíkem*
- *úterý 27. ledna – hrachová / kapustový karbanátek s okurkou a bramborem*
- *středa 28. ledna – bramborová / vepřová pečeně se zelím a knedlíkem*
- *čtvrtek 29. ledna – zeleninová / sekaná s bramborou kaší a okurkou*
- *pátek 30. ledna – „jaternicová“ / bramborový knedlík s cibulkou a zelím*
- *sobota 31. ledna – bramborová / hovězí guláš s bramborem⁹⁹*

Strávníci dostali také možnost vaření večeří a nedělních obědů, pokud by byl dostačený zájem. Večeře stály 4 koruny a nedělní obědy obvyklou cenu.¹⁰⁰ Kantýna na zkoušku vařila první večeře 9. – 14. února s výdejem mezi 18 a 21 hodinou Předplatné na 6 večeří v týdnu bylo 24 korun a na 5 večeří 20 korun. Pro výdej, stejně jako pro výdej obědů, byly požadovány potravinové lístky na mouku nebo chleba, poživatiny nebo chleba, maso a tuky. Množství požadovaných lístků se lišil na počet předplacených večeří či obědů.¹⁰¹ Do konce ledna mohli pracovníci vrátit nevyužité červené poukázky na polévky zásobovacímu oddělení, zpátky dostali vrácenou plnou částku.¹⁰² Předplatné a počty potravinových lístků potřebných na obědy se v únoru, kdy započalo XXXII. zásobovací období, pozměnily. Nyní se za předplatné 6 obědů týdně platilo 30 korun, za 5 obědů 25 korun a za 3 obědy 15 korun.¹⁰³

⁹⁹ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky zásobovacího oddělení 1942 č. 3. a č. 7.

¹⁰⁰ Tamtéž, č. 4.

¹⁰¹ Tamtéž, č. 12.

¹⁰² Tamtéž, č. 8.

¹⁰³ Tamtéž, č. 13.

V XXXIV. zásobovacím období přišla další úprava dávek.¹⁰⁴ Nově si bylo možno dvakrát týdně zakoupit dršťkovou polévku ½ l za 1.50 a potravinový lístek na 25 g masa. Po telefonickém objednání do 9 hodin ráno si zaměstnanci mohli objednat také obložené chlebičky s vlašským salátem a sardinkou kus za 2 koruny a lístek na 30 g chleba.¹⁰⁵ To bylo 16. února opraveno na poukázku na 50 g chleba. Pro nedostatek ryb do vlašského salátu se chlebičky s touto pomazánkou podávaly v pondělí, ve středu a v pátek. V úterý, ve čtvrtek a v sobotu se chleby mazaly liptovským sýrem smíchaným se zeleninovým kompotem. Cena chlebičku s liptovským sýrem ustanovilo zásobovací oddělení na 1.50 korun a poukázku na 50 g chleba. Za 50 g lístek na chleba a 1.20 korun si zaměstnanci ASAPu mohli koupit od 19. února chleba s mističkou pravého včelího medu.¹⁰⁶

Počátkem března přišla v kantýně možnost koupě další „pomazánky“. V týdnu od 2. do 7. března si dělníci a úřednictvo smělo odkoupit kelímek ovocného sirupu za 5 korun. Hustota sirupu dovozovala pouze mazání na chléb.¹⁰⁷ Jedinečnou nabídkou zásobovacího oddělení v březnu se stala možnost zaopatřit si na žlutou legitimaci pomeranč, cena se pohybovala od 1.50 do 2 korun dle váhy.¹⁰⁸ Výdej pomerančů pokračoval až do května, kdy byly vyžadovány zelené legitimace.¹⁰⁹ V březnu se také obnovil příděl mořských ryb.¹¹⁰ Později v květnu se daly v kantýně sehnat sardinky v oleji, 2 krabičky za 9 korun.¹¹¹ Dělníci ASAPu se hromadně dotazovali zásobovacího oddělení na obnovení přídělu mléka k „přesnídávkám“. Žádostem však nemohlo být vyhověno, protože příděl mléka byl nízký a nárok na něj měli pouze pracovníci manipulující s kyselinami nebo pracovníci zdržující se v oddělení s mimořádným počtem prachových částic v ovzduší.¹¹²

¹⁰⁴ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky zásobovacího oddělení 1942 č. 29.

¹⁰⁵ Tamtéž, č. 16.

¹⁰⁶ Tamtéž, č. 18.

¹⁰⁷ Tamtéž, č. 19.

¹⁰⁸ Tamtéž, č. 22.

¹⁰⁹ Tamtéž, č. 40.

¹¹⁰ Tamtéž, č. 23.

¹¹¹ Tamtéž, č. 46.

¹¹² Tamtéž, č. 25.

Dělníci si v kantýně nebo od svačinářek nemuseli odebírat pouze jídlo. Za červené legitimace šlo zakoupit mýdlo nebo mýdlový prášek.¹¹³

Pracovní šatstvo si od počátku března neobstarával zaměstnanec od úřadu sám. Tuto povinnost převzal závod, který hromadně odesílal žádosti na úřad každý 1. a 15. den v měsíci. Vedení doporučilo, aby dělníci s opotřebovaným oblečením nenechávali žádost na poslední chvíli, protože čekací doba na nové se pohybovala kolem tří týdnů.¹¹⁴

Potvrzení o návštěvě lékaře zavedlo Ministerstvo hospodářství a práce 18. března 1942 výnosem č. F 3612-6/3. Oběžník vedoucího ředitele číslo 9. ze dne 7. května 1942 tento výnos připomínal a kladl důraz na vlastní uvážení přednostů oddělení, od koho si vyžádat dané potvrzení. Potvrzení muselo obsahovat: jméno zaměstnance a místo a den vyzvednutí. Lékař vepsal už jen čas opuštění ordinace a razítko či podpis.¹¹⁵

Prísrný zákaz vynášení lahví piva, limonád a sodovek vyhlásilo zásobovací oddělení 18. dubna 1942.¹¹⁶ Opětovně jsou zaměstnanci na tento zákaz upozorněni 20. května. Nařízení vydal Českomoravský svaz pro slad, pivo a chmel. Pivo a další nápoje byly určeny ke spotřebě uvnitř závodu.¹¹⁷ Dělníci si dle mého názoru mohli přivydělávat prodejem na černém trhu nebo využívali lahve ke směně za jiné nedostatkové zboží. V dubnu ukázalo zásobovací oddělení svůj další „trumf“. Tentokrát se vydávalo k ranní a odpolední svačině 0.04 l zmrzliny za 1 korunu v době velmi teplého počasí.¹¹⁸ Následující vyhláška nabízela možnost odběru 0.1 l koňaku za 7.50 korun. Odběr koňaku neobstarávaly svačinářky, ale kdo měl zájem, přišel si do kantýny pro přiděl osobně.¹¹⁹ Později se naskytla možnost přenechat odběr svačinářkám na vlastní zodpovědnost. Výdej začal 4. května

¹¹³ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky zásobovacího oddělení 1942 č. 26.

¹¹⁴ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky zásobovacího oddělení 1942 č. 21.

¹¹⁵ Tamtéž, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vedoucího ředitele 1942 č. 9.

¹¹⁶ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky zásobovacího oddělení 1942 č. 33.

¹¹⁷ Tamtéž, č. 45.

¹¹⁸ Tamtéž, č. 35.

¹¹⁹ Tamtéž, č. 36.

1942.¹²⁰ Tento den přišla také závodní kantýna s volným jídlem. Za volné jídlo nebyly požadovány potravinové lístky.¹²¹ Během května se rozšířila nápojová nabídka kantýny o citronovou a pomerančovou šťávu, kelímek za 4 koruny.¹²²

¹²⁰ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky zásobovacího oddělení 1942 č. 38.

¹²¹ Tamtéž, č. 39.

¹²² Tamtéž, č. 42.

3. ASAP součástí Waffen Union Škoda – Brúnn G. m.

b. H.

Po atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha,¹²³ se Škodovy závody včetně ASAPu spojily se Zbrojovkou Brno a 7. června 1942 vzniklo Waffen Union Škoda – Brúnn G. m. b. H. s hlavním sídlem v Berlíně.¹²⁴ Tímto se všechny továrny v Protektorátu, zabývající se válečnou výrobou, dostaly pod společnou správu.

V červnu se změnil postup pro získání pracovní obuvi. Žadatel si na svém příslušném Okresním úřadě vyzvedl žádanku, kterou vyplněnou odevzdal v úředních hodinách na oddělení *Gefolgschaft-Sozial* u dveří č. 10.¹²⁵ Na konci června přišla první dodávka pracovních oděvů¹²⁶ Pracovní oděvů do 9. července bylo dodáno 260 z 2000 žádaných. Pracovní oblečení posléze dostávali dělníci, jejichž oděvy se nacházely ve špatném, už neopravitelném stavu.¹²⁷

Nařízení Ministerstva hospodářství pozměnilo 6. července 1942 na normální pracovní den namísto zavedeného svátku. Zaměstnanci ASAPu přišli 6. července i o příplatky za práci o volném dnu.¹²⁸ Nastoupení dělníků na dovolenou 1942 vedení naplánovalo na termín 11. – 19. července. Kvůli pokračující válce probíhala dovolená stejně jako v roce předešlém.¹²⁹ Kantýna 18. července zorganizovala po závodě sběr odpadků z jídla pro chov vepřů. Vepři se chovali při kantýně.¹³⁰ *Gefolgschaft-Sozial* založilo 22. července bytový referát. Tento nový referát prozkoumával nevhodné nebo nedostačující byty zaměstnanců.¹³¹ Používání provozních vozů se, dle závodního ředitelství, muselo od 18. srpna provádět více úsporně

¹²³ Státní okresní archiv Mladá Boleslav, Sbírká regionálního tisku, VIII. Mladoboleslavské listy 1942, z 6. června 1942, č. 23., ročník LV.

¹²⁴ KOŽÍŠEK, Petr a KRÁLÍK, Jan. L&K - Škoda: 1895-1995. Díl 2, Let okřídleného šípů. Praha: Motorpress, 1995. s.72

¹²⁵ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky *Gefolgschaft- Sozial* oddělení 1942 č. 55.

¹²⁶ Tamtéž, č. 56.

¹²⁷ Tamtéž, č. 60.

¹²⁸ Tamtéž, č. 3.

¹²⁹ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1942 č. 7.

¹³⁰ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky *Gefolgschaft- Sozial* oddělení 1942 č. 63

¹³¹ Tamtéž, č. 66

než předtím. V mnohých případech stačilo pracovníkům zapůjčit jízdní kolo.¹³² Nešetřilo se pouze využíváním provozních vozů, ale od 26. října i spotřebou elektrického proudu. Upravila se pracovní doba v karosárně, kovárně a v odděleních, kde se používali elektrické svářečky a jiné přístroje.¹³³ Od 27. července se v závodu zavedly dvě 10 hodinové směny. Směna I. začala ráno v 6:00 a končila 16:30. Druhá směna nastoupila do práce od 16:30 do 3:00. Zaměstnanci využívali k dopravě vlakové spoje. Pracujícím, kterým se nedostávalo dobrého vlakového spoje, mohli využít autobusové dopravy ČMD.¹³⁴

ASAP na začátku září nabídl rodinným příslušnicím svých zaměstnanců pracovní příležitosti. Hledaly se mladé dělnice k zaučení na obráběcích stroji a na lehké práce v zámečnické dílně. Vedení závodů slibovalo 8hodinovou pracovní dobu a v rámci možností absenci noční práce v II. směně.¹³⁵ V pátek 18. září oddělení *Gefolgschaft* zvalo všechny pracující do kantýny na závodní přestávkový koncert nové závodní kapely. Koncert probíhal od 11:30 do 13:45. V době své přestávky si zaměstnanci mohli přijít kapelu poslechnout, po uplynutí pauzy se pracovníci museli ihned vrátit na své pracoviště.¹³⁶ Po 28. září platil zákaz vstupu s kolem do areálu závodu. Stojany na kola a motocykly se od 21. září přemístily mimo závod na nové stanoviště mezi hotelem Bičík a obytnými domy. Ke kolům byl přístup možný 24 hodin a hlídal ho závodní hlídač. Kola neuložená do stojanu hlídač uklidil a následně příchozího majitele pokutoval.¹³⁷

Dělníkům se v listopadu odečetly z hrubé mzdy za 22. a 23. výplaty 2 %. Tato srážka ze mzdy putovala jako příspěvek na Národní pomoc.¹³⁸ V tomto měsíci se také v závodě zřídily „schránky na nápady“. Pracovníci mohli své postřehy, nápady nebo i stížnosti vkládat do těchto schránek. Papír vhozený do schránky musel obsahovat podpis a osobní číslo. Na anonymní

¹³² Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1942 č. 1.

¹³³ Tamtéž, č. 4.

¹³⁴ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft oddělení 1942 č. 5.

¹³⁵ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1942 č. 2.

¹³⁶ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft oddělení 1942 č. 17.

¹³⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1942 č. 3.

¹³⁸ Tamtéž, č. 6.

postřehy nebyl brán ohled.¹³⁹ Pro všechny dělníky a dělnice se zavedlo od konce listopadu povinné nošení odznaků rozdílné barvy viz tabulka č. 3. Do 21. listopadu odznaky nosili pracovníci oddělení 6 - 55. Mimo závod se odznaky nosit nesměly.¹⁴⁰

Na podzim 1942 se závodní lékař přemístil do nové ordinace. V ordinaci ho zaměstnanci zastihli mezi 8. – 13. hodinou. Od 8 – 9:30 si osazenstvo podniku chodilo pro rady: o nástupu do práce po nemoci, změnu pracovního místa, přeřazení na lehčí práci nebo zkrácení pracovní doby. Číslo domácího telefonu lékaře bylo 388. Závodní lékař neošetřoval nemocné pracovníky, měl v kompetenci pouze rady vypsané výše, nástupní prohlídky a poskytování první pomoci.¹⁴¹

ASAP počátkem prosince zřizoval dětské jesle. V těchto jeslích na děti dohlížely zkušené pracovnice. Dětem byla poskytnuta i zdravotní péče.¹⁴² V polovině prosince závodní kantýna nabízela vydávání ½ l různých lihovin. Seznam a cena lihovin se nacházely ve výdejně.¹⁴³ Pracující závodu měli na dovolenou na konci roku nastoupit ve čtvrtek 24. prosince do 16 hodin a 30 minut. Další směna nastoupila 28. prosince ráno a pracovalo se v závodě až do rána 1. ledna. Práce III. směny skončila 1. ledna 1943 v 6 hodin ráno po ní nastoupila 4. ledna I. směna.¹⁴⁴ Volno z 2. ledna si zaměstnanci odpracovali 13. prosince.¹⁴⁵ S ohledem na rozsah udržovacích prací prováděných 24. prosince se vedení později rozhodlo přesunout nástup dělnictva na dovolenou na ráno. Zaměstnanci nastoupili na dovolenou do 6. hodiny ranní, náhrada zameškaného pracovního času se naplánovala na neděli v lednu 1943¹⁴⁶, tj. 10. ledna.¹⁴⁷

Oběžník závodního ředitele číslo 1. z 11. ledna 1943 sděloval, že poslední dobou se množí případy onemocnění jak úředníků, tak dělníků.

¹³⁹ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1942 č. 7.

¹⁴⁰ Tamtéž, č. 8.

¹⁴¹ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft oddělení 1942 č. 20.

¹⁴² Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft- *Sozial* oddělení 1942 č. 111.

¹⁴³ Tamtéž, č. 110.

¹⁴⁴ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1942 č. 12.

¹⁴⁵ Tamtéž, č. 10.

¹⁴⁶ Tamtéž, č. 13.

¹⁴⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1943 č. 1.

Tito nemocní zaměstnanci přesouvají své povinnosti na zdravé kolegy. Vedení varovalo před zneužívání nebo lhaní o svém zdravotním stavu, které by se ve válečné době velmi přísně trestalo.¹⁴⁸ Ve stejný den ustanovilo oddělení *Gefolgschaft* vyhláškou číslo 21. o závodním sportu závodní výbor ASAPu. Všichni zaměstnanci se pokládali automaticky za přihlášené, odhlásit se mohli do 15. ledna.¹⁴⁹

Městské divadlo v Mladé Boleslavi uvedlo 27. a 28. ledna dvě operetní představení. ASAP obdržel zlevněné lístky za finanční podporu zdejšího divadla. Vstupenky zakoupené v závodě směli využít pouze zaměstnanci nebo členové jejich rodin, poskytnutí výhodnějších vstupenek osobám nepracujících v továrně bylo zakázáno. Prvním představením byla opereta „Ostrov milování den,“ poté divadlo uvedlo hru „Tabu“. Obě představení začínala v osm hodin večer.¹⁵⁰

Sportovní týdeník ZSS-ASAP poprvé vyšel 5. dubna 1943. Čtenář se mohli dočíst o výhře mužstva ASAP v kopané 7:0 nad Orbisem. Na 15. dubna byl naplánován zápas s Ostmarkwerke-Kbely.¹⁵¹ Ve stejný den vyšlo ještě zvláštní vydání týdeníku, který informoval o domluvení zápasu v kopané se zatím nejlepším soupeřem – SK Klewin, Modřany u Prahy. Tento mladý tým se vyznačoval vyspělým technickým fotbalem.¹⁵² Ve sportovním týdeníku si během roku 1943 čtenáři přečetli o dalších sportech a zálibách provozovaných v závodě, jako byly: kopaná, házená, odbíjená, hokej, šerm, kuželky, stolní tenis, tělocvik, rytmika a gymnastika, plavání, box, lehká a těžká atletika, cyklistika, plochá dráha, lukostřelba, rybaření, cestování, alpinistika, šachy, sborový zpěv, dramatický kroužek, foto a film.¹⁵³ V roce 1944 se v týdeníku objevily zprávy i o lyžování a tenisu.¹⁵⁴

Na Velikonoční pondělí, jenž připadalo v roce 1943 na 26. dubna, pracovaly mimo dělníků udržovacích prací také obě směny mechanické dílny

¹⁴⁸ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vedoucího ředitele 1943 č. 1.

¹⁴⁹ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhlášky závodního výboru 1943

¹⁵⁰ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft oddělení 1943 č. ?.

¹⁵¹ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Závodní sportovní sdružení ZSS ASAP 1943, Sportovní týdeník č. 1.

¹⁵² Tamtéž, č. 2.

¹⁵³ Tamtéž, č. 1., 5., 7., 13., 26., 29., a 36.

¹⁵⁴ Tamtéž, Závodní sportovní sdružení ZSS ASAP 1944, Sportovní týdeník č. 6. a 29.

na výrobě nábojnic.¹⁵⁵ První květnový den se z nařízení Vůdce stal dnem pracovního klidu. ASAP pozval všechny své zaměstnance do sokolovny, kde se od osmé hodiny večerní konal „pestrý večer“. Následující den se akce v sokolovně opakovala.¹⁵⁶ Sportovní týdeník č. 7 zval zájemce o box a těžkou atletiku na trénink, který se pořádal každé úterý a pátek od 19 hodin na hřišti v Riegrově ulici.¹⁵⁷ Ing. Antonín Vlasák informoval 26. května 1943 pracovníky I. obvodu o plánovaném cvičném leteckém poplachu. Po zaznění sirén se bez zdržování a křiku všichni přemístili do krytu. „*Osoby, které se do krytu nevejdou, počkají před ním.*“¹⁵⁸ Kryt se nacházel ve sklepě; v archívu pod hlavní budovou. Evakuace byla stopována.¹⁵⁹

Dělnická dovolená 1943 probíhala tak, že se postupně během června udělovala jednotlivým oddělením.¹⁶⁰ Od 20. do 22. srpna probíhaly sportovní slavnosti. Pořadatelská služba se sestavovala z nesportujících zaměstnanců. Fotokroužek se postaral o obrazové zdokumentování. Na sportovní slavnosti následně navázal dramatický kroužek svými představeními.¹⁶¹ Výsledky ze sportovních slavností se zveřejnily 28. srpna, viz dokumenty č. 1., 2., a 3. v příloze.¹⁶²

Rok potom, co se zavedlo povinné nošení odznaků pro dělníky v závodě, se neustále objevovaly případy porušování tohoto nařízení. Kancelář závodního ředitelství v září 1943 upozornilo dělníky na jejich povinnost neustálého nošení odznaků a legitimací při sobě. Porušení se přísně trestalo. Odznaky nenosili v prostorách továrny pouze uniformovaní pracovníci jako hasiči, *Werkschutz* a vrátní.¹⁶³ Mladoboleslavskému závodu se nedařilo plnění zakázek pro letecký průmysl, a proto 7. října se přechodně navýšila pracovní doba pro oddělení pracujících na leteckých zakázkách. Z 9,5 hodiny

¹⁵⁵ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1943 č. 4.

¹⁵⁶ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhláška vedoucího ředitele 1943 č. 6.

¹⁵⁷ Tamtéž, Závodní sportovní sdružení ZSS ASAP 1943, Sportovní týdeník č. 7.

¹⁵⁸ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 4. – Oběžník 1943 č. ?.

¹⁵⁹ Tamtéž

¹⁶⁰ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1943 č. 6.

¹⁶¹ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Závodní sportovní sdružení ZSS ASAP 1943, Sportovní týdeník č. 19.

¹⁶² Tamtéž, č. 20.

¹⁶³ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1943 č. 7.

se stala 11 až 11,5 hodina.¹⁶⁴ Vedení ASAPu vyzvalo 8. října 1943 své zaměstnance, k soupisu překážek pracovního výkonu. Vedení tak chtělo zvýšit pracovní výkon bez zatížení dalších oddělení a dílen.¹⁶⁵

Oddělení 6 - 55 mělo technické problémy se zahloubením děr pro nýty. Vypsala se tedy soutěž pro sestrojení ideální děrovačky na nýty. Vedení slíbilo odměnu 1 000 korun.¹⁶⁶ Během roku 1943 se dojíždějící z Turnova a Mnichova Hradiště potýkali se zahlcenou autobusovou dopravou. Vedení závodu se dohodlo s ředitelstvím drah v Hradci Králové o zavedení nového vlakového spojení z Turnova, aby se uvolnily autobusové linky do Mnichova Hradiště.¹⁶⁷

Už po čtvrté se uspořádala v říjnu sbírka na Německý Červený kříž. Tentokrát přispívali do sbírky pouze zaměstnanci české národnosti a to „dobrovolnou“ srážkou ze mzdy. Osoby německé národnosti odváděli část mzdy na „Válečnou zimní pomoc německého národa 1942/43“.¹⁶⁸ Ústav pro zvelebování živností v Mladé Boleslavi nabízel v závěru října svářečské kurzy. Zaměstnancům účast doporučilo vedení. Kurzy se konaly dva, a to na elektrické a autogenním sváření.¹⁶⁹ Sportovní týdeník číslo 26. informoval o velkém úspěchu na mistrovství plochých drah pojizerské župy ČÚJV. V hlavním závodě na 100 kol se, zaměstnanec ASAPu, Josef Skořepa umístil na 3. místě s časem 43 minut a 58 vteřin se ztrátou 27 vteřin na první pozici.¹⁷⁰ Od 3. listopadu započalo sestavování podnikového hokejového týmu, zájemci se hlásili u pana Uhlíře, číslo telefonu 367.¹⁷¹

V neděli 14. listopadu se konalo od 19 do 22 hodin slavností otevření rozšířené závodní jídelny. Vstupné pro zaměstnance a členy jejich rodin stály 1 korunu. Děti na toto zahájení nesměly. O zábavu se postarala závodní kapela a dramatický kroužek.¹⁷² O Vánocích 1943 dostali zaměstnanci ASAPu, pro své děti do 6 let hračku. Hračky vyrobili učňové ve svých volných chvílích.

¹⁶⁴ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1943 č. 5.

¹⁶⁵ Tamtéž, Fond ASAP č. 2. - Oběžník vedoucího ředitele 1943 č. 9.

¹⁶⁶ Tamtéž, č. 11.

¹⁶⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft oddělení 1943 č. 32.

¹⁶⁸ Tamtéž, č. 34.

¹⁶⁹ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1943 č. 8.

¹⁷⁰ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Závodní sportovní sdružení ZSS ASAP 1943, Sportovní týdeník č. 26.

¹⁷¹ Tamtéž, č. 29.

¹⁷² Tamtéž, Vyhlášky Gefolgschaft oddělení 1943 č. 36.

Dále bylo pro děti připraveno loutkové divadlo v hospodě U Vrábelů. Hrála se Krkonošská nadílka.¹⁷³ Dovolena na konci roku 1943 byla standardně ustanovena jako předešlý rok. Volno na Vánoce se odpracovalo v neděli 19. prosince. Po Vánocích se nastoupilo do práce 27. prosince v 6 hodin. Nasazení III. směny poté končilo do 3 hodin ráno 1. ledna 1944. V novém roce se továrna na plno rozběhla opět ranní směnou 3. ledna. Od 24. prosince 1943 do 2. ledna 1944 se prováděla revise turbíny. Elektrickým proudem zásoboval továrnu po tu dobu parní stroj a elektrárna Draždice.¹⁷⁴

První týden v lednu přišlo znovu pozvání na kurzy elektrického a autogenního sváření z nabídky Ústavu pro zvelebování živností. Kurz autogenního sváření stál 60 korun, elektrické sváření o polovinu méně. Přihlášky si zájemci mohli vyzvednout v Josefodolské ulici č. 145, telefon 290.¹⁷⁵ V závodní kantýně zaměstnanci dostali 10. – 15. ledna možnost odběru švestkových povidel ½ kg za 17 korun.¹⁷⁶ V prvním měsíci 1944 vystupovalo pro dělníky a úředníky komické pěvecké sdružení Kocourkovští učitelé. Vstupenky na sezení stály od 5 do 3 korun a na stání 1 korunu. Dvě vystoupení proběhla v sobotu 15. ledna 1944.¹⁷⁷ Děti zaměstnanců oddělení *Gefolgschaft-Sozial* pozvalo na loutkové představení Čert a Káča. Představení se uskutečnilo 29. ledna od 15 hodin v hostinci pana Vrábely v Rožátově. Vstupné pro děti bylo za 1 korunu a pro jejich dospělý doprovod za 2 koruny.¹⁷⁸ Další měsíc se v hostinci pořádalo loutkové představení Kašpárek a loupežníci.¹⁷⁹

Od počátku roku 1944 z výnosu Vůdce probíhalo odstraňování dřevěných podlah, zatemnění z papíru a dřeva a dřevěných regálů. Podlaha se vybetonovala, zatemnilo se nátěrem oken nebo přiložením plechu a regály dřevěné se nahradily železnými. Všechn odebraný materiál se z výnosu musel skladovat mimo závod. V neděli se na tyto práce používaly pomocné síly

¹⁷³ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Závodní sportovní sdružení ZSS ASAP 1943, Sportovní týdeník č. 36.

¹⁷⁴ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1943 č. 10.

¹⁷⁵ Tamtéž, Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 2.

¹⁷⁶ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft- Sozial oddělení 1944 č. 2.

¹⁷⁷ Tamtéž, č. 4.

¹⁷⁸ Tamtéž, č. 8.

¹⁷⁹ Tamtéž, č. 14.

či trestanci.¹⁸⁰ Je jasné, že se v závodě odstraňoval hořlavý materiál, který by při zásahu vzplál.

V únoru došlo k násilnému poškození nově opravených stěn. Osazenstvo závodu se vybízelo k pořádku a slušnosti. Vedení dále upozornilo dělníky, aby v jídelně udržovali pořádek. Všichni strážníci jídelny měli, podle vedení právo stravovat se „v čisté a uklizené jídelně.“¹⁸¹ Další únorový dělnický přestupek se týkal hraní karet o peníze. Hraní karet o peníze se nesmělo v celém areálu, povolena byla pouze hra pro zábavu. Vedení pohrozilo, že jedinkrát nastane porušení nařízení a v závodě se hraní karet zakáže permanentně.¹⁸² V týdnu od 7. do 12. února zaměstnanci obdrželi přiděl medového aroma – 1 tuba za 5 korun.¹⁸³ Následující týden kantýna nabízela sušené houby 5 dkg za 15 korun.¹⁸⁴ Pro pracovníky letecké dílny pořádal *Gefolgschaft- Sozial* 25. února „pestrý večer“. Večerem prováděla závodní kapela. Vstupenky se prodávaly za 5 korun a k dostání byly v omezeném množství. Na zaměstnance čekala závodní kapela, večere a 2 piva nebo limonády.¹⁸⁵

V březnu vyhlásilo vedení z Plzně pro všechny své závody mimořádný sběr papíru. Papír se shromažďoval ve skladu č. 7, jak ze závodu, tak domácností zaměstnanců.¹⁸⁶ Mimořádný sběr papíru proběhl také od 16. října do 5. listopadu 1944.¹⁸⁷ Příděl šátků pro ženy v březnu nebyl dostatečný pro veškeré dělnice v závodě, a proto všechna oddělení sepsala seznam dělnic pracujících u strojů, které nutně šátek potřebovaly. Jeden šátek stál 8 korun.¹⁸⁸ V březnu měl v plánu závod namátkové kontroly dodržování pracovní doby. Kontrola probíhala po celý březen. Všichni zaměstnanci z příkazu vedení mohli požívat pouze jeden vchod do závodu, který byl nejbližší jejich pracovního postu. Pozdní příchod nebo brzký odchod z práce se trestal poprvé

¹⁸⁰ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 14. - Sdělení závodního ředitele 1944 č. 3.

¹⁸¹ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 4.

¹⁸² Tamtéž, č. 5.

¹⁸³ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky *Gefolgschaft- Sozial* oddělení 1944 č. 15.

¹⁸⁴ Tamtéž, č. 16.

¹⁸⁵ Tamtéž, č. 20.

¹⁸⁶ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 6.

¹⁸⁷ Tamtéž, č. 20.

¹⁸⁸ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky *Gefolgschaft- Sozial* oddělení 1944 č. 23.

napomenutím, poté pokutou ve výši denního platu, při opakování byl zaměstnanec předán příslušným orgánům k potrestání – gestapu.¹⁸⁹

Závodní kantýna vydávala od 13. do 18. března kelímek pleťového krému za 12 korun.¹⁹⁰ O měsíc později kantýna nabídla balíček šamponu za 1.50 korun.¹⁹¹ Pro děti zaměstnanců se naplánoval program zpěvů, tanců a recitálů od dětské skupiny Vesele vpřed.¹⁹² Toto představení se nemohlo nakonec konat z technických důvodů. Peníze za vstupné vracel dělnický výbor.¹⁹³ Oddělením 6 - 55 se prodloužila pracovní doba od 27. března 1944 do odvolání na 12 hodin.¹⁹⁴ Později byl vydán dodatek, jenž mužům určoval 69 odpracovaných hodin za týden, svobodným ženám bez domácnosti a mladistvým věku 16 - 18 let 66 hodin a ženám v domácnosti 48 hodin.¹⁹⁵ Oddělení 6 - 55 pracovalo také na Velikonoční pondělí 10. dubna, pro zbytek závodu platil pracovní klid.¹⁹⁶

První sobotu v dubnu ASAP zakoupil všechny lístky na premiéru činohry Kavalír Páně v městském divadle. Vstupné bylo za snížené ceny na sezení od 5 do 3 korun a na stání za 2 koruny.¹⁹⁷ Pro osazenstvo starého závodu a karosárny se 11. dubna v kantýně pořádal „pomlázkový večer“.¹⁹⁸ Program probíhal stejně jako u „pestrého večera“ letecké dílny z 25. února 1944. Takovéto večerní zábavy se pořádaly po celý rok 1944 pro různá oddělení.¹⁹⁹ V závěru dubna se dělnictvo upozornilo na nedodržování pracovní disciplíny. V závodě byly opakovaně zjištěny přestupky: neodůvodněné opuštění pracovní pozice, pochůzky po dvoře, předčasné opuštění pozice ke konci směny, nedovolené opuštění závodu a podvody s píchacími lístky. Zaměstnance vedení upozornilo, že příslušné úřední orgány považují tyto přestupky proti pracovní disciplíně za „válečné

¹⁸⁹ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 4. – Oběžník Gefolgschaft oddělení 1944 č. 41.

¹⁹⁰ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft- Sozial oddělení 1944 č. 27.

¹⁹¹ Tamtéž, č. 42.

¹⁹² Tamtéž, č. 25.

¹⁹³ Tamtéž, č. 29.

¹⁹⁴ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 7.

¹⁹⁵ Tamtéž, č. 10.

¹⁹⁶ Tamtéž, č. 9.

¹⁹⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft- Sozial oddělení 1944 č. 33.

¹⁹⁸ Tamtéž, č. 38.

¹⁹⁹ Tamtéž, č. 110, č. 116., č. 119. a č. 124.

zločiny“.²⁰⁰ V závěru dubna se vyhlásila v ASAPu „Vitamínová akce“. Zaměstnanci užívali denně vitamínové pilulky na doplnění vitamínu C a B-komplex. Pilulky se užívaly v následcích dvou měsících. Tyto měsíce se označili „na zeleninu chudé“, a proto německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu vyhlásilo tuto Vitamínovou akci.²⁰¹

Pro nedostatek bot s gumovou podrážkou se 26. května vybízeli zaměstnanci, aby využívali především dřeváky. Nárok na obuv s gumovou podrážkou se uděloval jen v nejnnutnějších případech.²⁰² Práce na protiletectkých krytech započaly již v březnu na přilehlých pozemcích kolem závodu a pokračovaly až do léta 1944. Výkopových prací se dobrovolně účastnili muži od 17 do 60 let bez rozdílu pracovního zařazení. Počítalo se, že každý stráví výkopovými pracemi 4 hodiny týdně, tyto 4 hodiny se odpracovaly ve dvou 2 hodinových směnách. Podle nařízení z 9. června o protiletectké ochraně v Protektorátu Čechy a Morava mohl vedoucí závodní protiletectké ochrany povolat k výkopu zákopů kohokoliv ze zaměstnanců.²⁰³ Od 20. června byly výkopové práce povinné.²⁰⁴ Nejnnutnější zákopové práce pracující vykonali do 26. května. Postupně se tyto zákopy vybetonovaly. V případě poplachu se osazenstvo muselo schovat i do nedokončeného zákopu a přečkat nálet vsedě nebo vleže. Po náletu nebo nácviku se ihned všichni odebrali na svá pracoviště.²⁰⁵

Vedoucí jednotlivých oddělení poučili své podřízené o jejich povinnosti při letecké poplachu vzít sebou a zabezpečit speciální měřicí nářadí: posuvná měřítka, mikrometry, závitové kalibry, rýsovadla atd.²⁰⁶ Pro oddech po práci se umožnilo zaměstnancům účastnit se 18. června výletu na Smetanovy oslavy 1944 v Jabkenicích.²⁰⁷ Organizační pokyny k výletu se uchazeči dozvěděli později.²⁰⁸ V červenci dělnice a mladiství pod 18 let, kteří splnili odpracování

²⁰⁰ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 12.

²⁰¹ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft- Sozial oddělení 1944 č. 51.

²⁰² Tamtéž, 1944 č. 60.

²⁰³ Tamtéž, Fond ASAP č. 3. - Oběžník závodního ředitele 1944 č. 4.

²⁰⁴ Tamtéž, Fond ASAP č. 14. - Sdělení závodního ředitele 1944 č. 14.

²⁰⁵ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 13.

²⁰⁶ Tamtéž, č. 15.

²⁰⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft- Sozial oddělení 1944 č. 57.

²⁰⁸ Tamtéž, č. 66.

svých hodin, dostali přiděl ½ kg cukrovinek jako uznání za „zvláštní výkon.“²⁰⁹ Vedení závodů tlumočilo 27. července všem svým zaměstnancům výnos Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu z 20. července. Ve výnosu se psalo o problematice nedodržování nařízení o zabezpečení kancelářských strojů, především psacích strojů. Psací stroje měly být po skončení práce uzavřeny do skříní nebo trezorů, umístěny do rohu místnosti, pod psací stůl či nejlépe do protiletectvých krytů. Psací stroje zničené při náletech kvůli nedodržování platných nařízení se nenahrazovali. Všem oddělení v závodě, jichž se toto týkalo, vedení upozornilo, že mají za svá kancelářská vybavení plnou odpovědnost.²¹⁰ V dodatku k oběžníku, závodní ředitelství dále sdělovalo, že při náletu musí úředníci popadnout své psací stroje a přenést je do krytu, kde je uschovají do připravených beden. Bedny se objednaly od strojního oddělení.²¹¹ Během léta 1944 v mladoboleslavském ASAPu proběhl nácvik několika leteckých poplachů. Zaměstnanci využívající severozápadní kryty poškozovali údajně při nácviku pozemky a úrodu Zemské rolnické školy. Po písemné stížnosti padané na závod od dané školy, kancelář závodního ředitele přikázala, aby dělníci při poplachu využívali do krytu výhradně polní cesty.²¹² V září byla školou podána druhá stížnost. Stěžovali si i sadaři, že pracovníci ASAPu cestou do práce a při nácviku poplachu otrhávají mezi plynárnou a hřbitovem ovoce ze stromů. Vedení pohrozilo, že pokud tato „špinění dobrého jména“ firmy neskončí, závod iniciuje zřízení hlídek a exemplárně potrestá viníky.²¹³

Dělníci letní dovolenou 1944 opět neabsolvovali hromadně, jednotlivá oddělení a jejich pracovníci dostávali volno postupně.²¹⁴ Všechny poukázky vydané na odběr kuchyňského odpadu se 8. srpna zrušily. Odpadky mohla využívat už jen kantýna pro chov vepřů. Krádeže tohoto odpadu se měly hlásit na oddělení *Gefolgschaft*.²¹⁵ Během léta se omezila autobusová doprava

²⁰⁹ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft- Sozial oddělení 1944 č. 33.

²¹⁰ Tamtéž, Fond ASAP č. 3. - Oběžník závodního ředitele 1944 č. 8.

²¹¹ Tamtéž, 9.

²¹² Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 17.

²¹³ Tamtéž, č. 18.

²¹⁴ Tamtéž, č. 16.

²¹⁵ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft- Sozial oddělení 1944 č. 86.

z Nymburka a z Mnichova Hradiště.²¹⁶ Dělníci, kteří museli začít používat vlakové spoje získali v říjnu slevu na jízdné.²¹⁷ Poslední den v srpnu dostal dělník Václav Pfeffeer, narozen 2. září 1919, z dopravního oddělení pořádkovou pokutu 300 korun za údajné simulování nemoci na přelomu května a června.²¹⁸ Po tomto incidentu se změnilo a zpřísnilo hlášení nemocných.²¹⁹

V průběhu září došlo v továrně ke krádežím z odpadkového materiálu. Tyto činy se přehodnotily na druh sabotáže, viník nebyl dopaden.²²⁰ Celé osazenstvo závodu v Mladé Boleslavi vedení obeznámilo s osudem Josefa Chamrada, narozeného 9. ledna 1927. Chamrada byl předán Gestapu a poslán do koncentračního tábora za opakované porušení pracovní disciplíny viz příloha dokument č. 4.²²¹ V září si Gestapo převzalo také Františka Šulce a Jaroslava Sasku. Oba poslali do pracovního výchovného tábora za přestupek proti pracovní morálce, viz dokument č. 5 v příloze. Šulc dostal 56 dní a Saska 26 dní.²²² Osazenstvu podniku si v září 1944 připomnělo, že své pracovní pozice mohou opustit jen v případě platného leteckého poplachu.²²³ Tohoto nařízení neuposlechla Josefína Trísková a čtyřikrát opustila závod. Vyměřila se jí pořádková pokuta 500 korun.²²⁴ V říjnu se pracovníci ASAPu dozvěděli rozsudky v kauze manipulace s píchacími lístky. Josef Javůrek dostal 7 měsíců vězení, Karel Šťastný a Antonín Banýr 2 měsíce.²²⁵ V listopadu došlo k zahlcení městské a meziměstské telefonické sítě. Hovory soukromého rázu se nespojovaly.²²⁶ Při jednom srpnovém leteckém poplachu během oběda si strážníci vzali ven své jídlo a pití. Ihned po tomto incidentu vyšlo nařízení zakazující během poplachu z jídelen vynášet talíře a sklenice. Neuposlechnutí toho nařízení se hodnotilo jako krádež.²²⁷ V závodní kantýně se na konci srpna

²¹⁶ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 4. – Oběžník Gefolgschaft oddělení 1944 č. 3. a 4.

²¹⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft - dělnický referát 1944 č. 16.

²¹⁸ Tamtéž, č. 9.

²¹⁹ Tamtéž, č. 5.

²²⁰ Tamtéž, Fond ASAP č. 4. – Oběžník Gefolgschaft oddělení 1944 č. 40.

²²¹ Tamtéž, č. 48.

²²² Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft - dělnický referát 1944 č. 12. a 13.

²²³ Tamtéž, Fond ASAP č. 3. - Oběžník závodního ředitele 1944 č. 11.

²²⁴ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft - dělnický referát 1944 č. 18.

²²⁵ Tamtéž, č. 20.

²²⁶ Tamtéž, Fond ASAP č. 3. - Oběžník závodního ředitele 1944 č. 14.

²²⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft- Sozial oddělení 1944 č. 93.

nabízela hroznová marmeláda 1 kg za 54 korun. Odběr na osobu nebyl nějak omezen.²²⁸

Od pondělí, 25. září prodloužili všichni zubaři v Mladé Boleslavi na žádost ASAPu své ordinační hodiny do 20 hodin. Proto se už na konci září neudělovalo zaměstnancům volno kvůli návštěvě zubní ordinace.²²⁹ Oddělení *Gefolgschaft- Sozial* zamluvilo od poloviny října v každém mladoboleslavském biografu 50 míst pro zaměstnance továrny na každý den kromě pondělí. Zájemci o vstupenky se mohli přihlásit každý den do 12 hodin, druhý den ráno si je vyzvedli od pověřených osob.²³⁰ Lístky se domlouvaly přes NOÚZ, to se ale neosvědčilo a závod od začátku listopadu lístky zamlouval sám.²³¹ Příslušník *BdO z Reichsauftragsverwaltung* Kolín koncem října upozornil vedení ASAPu, že zaměstnanci při letecké poplachu se zdržují mimo kryty a nedbají pokynům pořadatelů. Závod reagoval připomenutím, že pokud pracovník nevyhledá kryt, ztrácí nejen on, ale i pozůstalí pro případ zranění či dokonce úmrtí nárok na finanční náhradu. Příslušníci Z. P. O. navíc dostali možnost pokutovat neposlušné pracovníky pořádkovou pokutou ve výši od 50 do 100 korun. Zaměstnancům bydlících v těsné blízkosti továrny se umožnilo využívat ochranné kryty ve svých domech, pokud nepatřili k Z. P. O., ihned po skončení náletu se však museli odebrat zpět na svá pracoviště.²³²

Na přelomu října a listopadu se v malém sále závodní kantýny promítaly od 20 hodin úzké filmy: zápas ježka, divoká voda, krátery Nového Zélandu, Norsko – země rybolovu a stroje smrti. Zájemci o cestování se dostavili 3. listopadu od 20 hodin do malého sálu kantýny na přednášku cestovatele F. M. Tvrdeho na téma „U kočovných synů pouště“, která obsahovala informace o oázách, poušti, cizinecké legii, mešitách a dalších divů Alžíru. Vstupenka na promítání i na přednášku stála 1 korunu.²³³ Od 6. listopadu se v závodě plošně zrušil zákaz kouření v celém komplexu,

²²⁸ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky *Gefolgschaft- Sozial* oddělení 1944 č. 91.

²²⁹ Tamtéž, č. 103.

²³⁰ Tamtéž, č. 107.

²³¹ Tamtéž, č. 115.

²³² Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 22.

²³³ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky *Gefolgschaft- Sozial* oddělení 1944 č. 112.

až na místa, kde se umístila tabulka zákaz kouření.²³⁴ Pracovní doba 72 hodin za týden se zavedla na začátku prosince pro zbytek dílenských oddělení a s nimi související dozorčím a úřednickým personálem.²³⁵ Kontrola zatemnění v listopadu 1944 ukázala mnohé nedostatky. Vedení upozornilo přednosty všech oddělení o důležitosti dodržování zatemnění.²³⁶

V prosinci 1944 se vyplatila vánoční gratifikace dělníkům. Vánoční gratifikace byla vyplacena před Vánocemi 1944 viz tabulka v příloze č. 4.²³⁷ ASAP opět myslel o Vánocích i na nejmenší a připravil pro ně Vánoční nadílku. V neděli 17. prosince se v sále závodní kuchyně rozdávaly dárky pro děti do 10 let. Do kantýny si přišly převzít dárky děti pouze z Mladé Boleslavi, dětem nebydlící v Mladé Boleslavi doručily dárky jejich rodiče. Přesné pokyny se účastníci dozvěděli z vyhlášky oddělení Gefolgschaft- Sozial číslo 126., viz příloha dokument č. 6.²³⁸ Víme, že dívky dostaly ručně vyrobenou panenku. Závod na začátku listopadu pořádal sběr zbytků látek. K výrobě panenek se nabídli a realizovali ji členové ubytovacího tábora.²³⁹ Před Vánocemi se vydával mimořádný příděl zubní pasty Thymolin a ústní vody. Komplet skládající se z pasty a vody stál 26 korun. Dovolena na konci roku začínala na Štědrý den v 6 hodin ráno a skončila 27. prosince, kdy do práce nastoupila I. směna. Volno před Novým rokem se stanovila na 31 ledna také od 6. hodiny ranní. Práce v závodě se plně rozběhli 2. ledna znovu I. směnou.²⁴⁰

²³⁴ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft oddělení 1943 č. 54.

²³⁵ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 24.

²³⁶ Tamtéž, Fond ASAP č. 14. - Sdělení závodního ředitele 1944 č. 20.

²³⁷ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 25.

²³⁸ Tamtéž, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky Gefolgschaft- Sozial oddělení 1944 č. 123.

²³⁹ Tamtéž, č. 117.

²⁴⁰ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 26.

4. Konec války

Náhrada za volno 25. prosince 1944 se odpracovala v neděli 21. ledna 1945.²⁴¹ V druhé polovině února se pro jednotlivá oddělení stanovila jejich vstupní a výstupní brána. Důvodem se stalo odlehčení návalu zaměstnanců u některých bran a zdokonalení a urychlení kontroly zaměstnanců. V platnost nabylo nařízení od 19. února. Změnily se i zastávky autobusů, nyní se všechny nacházely v Klementově ulici.²⁴² V závěru února se snížila pracovní doba směny oddělení 6 - 55 na 8 hodin.²⁴³ V březnu vedení závodu zopakovalo důležitost používání nálepek „Blitz“ a „Panzer“. Nálepky složily k urychlené dopravě zásilek a používaly se zejména na zakázky pro brannou moc.²⁴⁴

Velikonoce 1945 vyšly na pondělí 2. dubna a staly se dnem pracovního klidu.²⁴⁵ Závod nabídl zájemcům 26. dubna využití pozemků mezi protiletectkými kryty k pěstování zeleniny. Zájemci se mohli hlásit od 27. do 30. dubna 1945 mezi 14 a 15 hodinou.²⁴⁶ Pro všechny pracující v ASAPu státní svátek 1. května byl den pracovního klidu. Práce znovu započaly 2. května I. směnou.²⁴⁷ Vedení poté ještě rozhodlo, že 30. duben se stane také dnem pracovního klidu.²⁴⁸ V sobotu 5. května 1945 se v závodě zastavila výroba a závod byl hlídán zaměstnanci.²⁴⁹ Po bombardování 9. května 1945 ASAP evidoval škody podle nařízení z 30. listopadu 1940 zákoníku Protektorátu Čechy a Morava. Škody a finanční ztráty se rozdělovaly do čtyř bodů.²⁵⁰

- I. Přímé věcné škody na majetku
- II. Škody vzniklé záchranou majetku (hašení) a odklizovací práce
- III. Práce zaměstnanců na jiných úkolech (odklízení)
- IV. Zastavení výroby (ztráta příjmů)

²⁴¹ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1945 č. 1.

²⁴² Tamtéž, č. 4.

²⁴³ Tamtéž, č. 5.

²⁴⁴ Tamtéž, Fond ASAP č. 14. - Sdělení závodního ředitele 1945 č. 4.

²⁴⁵ Tamtéž, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1945 č. 7.

²⁴⁶ Tamtéž, č. 10.

²⁴⁷ Tamtéž, č. 11.

²⁴⁸ Tamtéž, č. 12.

²⁴⁹ KOŽÍŠEK, Petr a KRÁLÍK, Jan. L&K - Škoda: 1895-1995. Díl 2, Let okřídleného šípku. Praha: Motorpress, 1995. s.80

²⁵⁰ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 3. - Oběžníky závodního ředitele 1945 č. 10.

V komplexu továrny tříštivé bomby zničily několik budov a další byly poškozeny následujícím požárem, viz příloha fotografie č. 1 až 6. Při náletu se v závodě nepracovalo. Bombardování si v závodě nevyžádalo žádnou oběť. Pět dělníků bylo zraněno, z toho dva těžce.²⁵¹ Odklizení škod se účastnili zdraví zaměstnanci pod 55 let.²⁵² Rád bych citoval záznam o bombardování závodu z Kroniky ASAP, která je psána až v 50. letech.

„Pirátský nálet

...Kolem desáté hodiny se objevily nad městem roje letadel (celkem devět). Se zájmem jsme je pozorovali. Vždyť boleslavští neměli z letadel nikdy strach. Za celou válku nespadla jediná bomba. V závodě to dospělo k tomu, že letecký poplach (zvláště za letních dnů) byl milým přerušením práce. Každý se snažil rozeznat značky. Žádné nebyly. Poté se rozpoutalo peklo!... Továrna a město byly zahaleny dýmem, jimž prorážely ohnivé jazyky požárů. A přece již byl mír. Ano, tento akt však nepatřil do válečného zápolení. Byl to objednaný, mstivý nálet německé letky...“²⁵³

Ve skutečnosti se jednalo o sovětská letadla, která se snažila zpomalit útek Němců do amerického zajetí.²⁵⁴

V polovině května dostali zaměstnanci hromadnou možnost dobrovolně rozvázat pracovní poměr s mladoboleslavským závodem bez udání důvodu.²⁵⁵ Pracovníci německé národnosti dostali výpovědi v rámci očisty závodu z důvodu zmizení, internace či „odcestování neznámo kam“.²⁵⁶ V závodě se můžeme setkat i s povalečnou retribucí. V závodě proběhla po válce „očista“. Zaměstnanci byli vyzváni k podání svědectví o protistátním a protičeském jednání Emilie Bilínské, Miroslava Piroutka a Bohumíra Tiplta, viz příloha

²⁵¹ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 50. - Požáry, bombardování

²⁵² Tamtéž, Fond ASAP č. 3. - Oběžníky závodního ředitele 1945 č. 19.

²⁵³ Tamtéž, Kroniku Škoda z let 1895-1945

²⁵⁴ HERČÍK, Karel. Čtení o Mladé Boleslavi. Vyd. 1. [Poděbrady]: Kompakt, 2004. s.34

²⁵⁵ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 3. - Oběžníky závodního ředitele 1945 č. 13.

²⁵⁶ Tamtéž, Fond ASAP č. 65. - Personální záležitosti - propouštění zaměstnanců, výpovědní dopisy úředníkům německé národnosti, očista v ASAP a Očistná akce

dokument č. 7.²⁵⁷ Po válce se kulturní život v závodě vrátil k vlasteneckým kořenům. Uvedena byla například hra Fidlovačka.²⁵⁸

²⁵⁷ Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 3. - Oběžníky závodního ředitele 1945 č. 43.

²⁵⁸ Tamtéž, č. 16.

Závěr

Zaměstnanci továren především dělníci, pokud plnili svou práci dle nařízení, byli dle mého názoru nejvýše postavenou a nejdůležitější vrstvou české národnosti. Dostávali extra přiděly cigaret, alkoholu, jídla a dalších luxusních komodit. Kulturní život zaměstnanců ASAPu se pohyboval ve vyšších sférách než u zbytku jejich spoluobčanů. Výběr aktivit a sportů, které podnik nabízel, předčil v některých ohledech současný mladoboleslavský podnik. Dělníci si za Protektorátu zvykli na vysoké postavení své profese, což si myslím, že přispělo k příchodu a akceptování či dokonce sympatizování s komunistickou myšlenkou.

Ve své práci jsem chtěl použít Kroniku Škoda z let 1895-1945, jak jsem však očekával, kniha měla velmi nízký faktografický kredit. Ideologická stránka byla nadprůměrná. Nenašel jsem také dost odborné literatury. Práce zabývající se mým zkoumaným obdobím jsou zaměřeny pouze na výrobu. Proto je primárně opřena o zdroje archívu Škoda Auto fond ASAP. Prameny obsahovaly mnoho překlepů a byly částečně nečitelné.

Během bádání v archívu jsem narazil na mnoho zajímavého a myslím, že jsem prozkoumal pouze špičku ledovce. Z fondů ASAP i AZNP může vzniknout ještě plno zajímavých odborných studií a prací. Rád bych se v budoucnu do archívu Škoda Auto vrátil k dalšímu bádání.

Při přidávání příloh z „pestrých večerů“ do své práce jsem bohužel nemohl využít snímky s nacistickou propagandou a symboly. Volkswagen si k této etapě dějin nenašel ještě svou cestu a uvalil cenzuru na tyto fotografie, pro všechny členy svého koncernu až na Porsche.

Použité prameny a odborná literatura

Prameny

Archiv Českého hydrometeorologického ústavu v Brozanech, soupis teplot 1939

Archív Škoda Auto a.s. fond ASAP číslo:

- 2. Oběžníky vrchního/vedoucího ředitele
- 3. Oběžníky závodního ředitele
- 5. Oběžníky generálního ředitele
- 9. Vyhlášky závodního ředitele/ředitelství
- 10. Vyhlášky generálního ředitele, Vyhlášky vedoucího ředitele, Vyhlášky Gefolgschaft (osobního) oddělení
- 12. Instrukce administrativního ředitelství
- 13. Sdělení osobního oddělení, Sdělení administrativního ředitelství a Sdělení: Závodní sportovní sdružení ZSS ASAP
- 14. Sdělení zaměstnavatelského oddělení – Gefolgschaft, Sdělení závodního ředitele (ředitelství)
- 15. Předpisy vrchního technického ředitele, Dispozice závodního ředitele
- 41. Deníky ředitele Ing. Hrdličky 18. 1. 1937 - 25. 7. 1939 (č. 27 - 30)
- 42. Deníky ředitele Ing. Hrdličky 26. 7. 1939 - 15. 10. 1941 (č. 31 - 34)
- 49. Civilní protiletectká ochrana, ZPO = Závodní protiletectká ochrana
- 50. Požáry, bombardování
- 65. Propouštění zaměstnanců
- 66. Pracovní knížky
- Kroniku Škoda z let 1895-1945

Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. V Praze: Tiskárna Protektorátu Čechy a Morava, 1939-1945. ISSN 1804-0713.

Státní okresní archiv Mladá Boleslav, Sbírka regionálního tisku, VIII. Mladoboleslavské listy 1942

Odborná literatura

HERČÍK, Karel. *Čtení o Mladé Boleslavi*. Vyd. 1. [Poděbrady]: Kompakt, 2004. 256 s. ISBN 80-239-4321-9.

HOŘEJŠ, Miloš, ed. a LORENCOVÁ, Ivana, ed. *Věda a technika v českých zemích v období 2. světové války*. Praha: Národní technické muzeum, 2009. xiv, 495 s. Práce z dějin techniky a přírodních věd; sv. 20. ISBN 978-80-7037-181-7.

KOŽÍŠEK, Petr a KRÁLÍK, Jan. *L&K - Škoda: 1895-1995. Díl 2, Let okřídleného šípu*. Praha: Motorpress, 1995. 347 s. ISBN 80-901749-3-0.

KRÁL, Zdeněk. *Motorismus v srdci Evropy, aneb, Slavné, ale i méně známé, leč pozoruhodné události a skutky Čechů a Moravanů počínaje Josefem Božkem před 200 lety roku 1815*. 1. vydání. Čestlice: Rebo International CZ spol. s r.o., 2015. 300 stran. ISBN 978-80-255-0987-6.

KRÁLÍK, Jan a HRDLIČKA, Petr. *V soukolí okřídleného šípu: zákulisí automobilky Škoda očima konstruktéra Favoritu Petra Hrdličky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 160 s. TEN: technická elita národa. ISBN 978-80-247-2415-7.

MARŠÁLEK, Pavel. *Pod ochranou hákového kříže: nacistický okupační režim v českých zemích 1939-1945*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012. 302 s. 20. století. ISBN 978-80-87284-20-9.

ŠKODOVÁ-PARMOVÁ, Dagmar. *Historický vývoj vybraných odvětví hospodářství ČR a jeho dopady na její úlohu v integračním procesu v Evropě: vědecká monografie*. 1. vyd. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, Zemědělská fakulta, 2006. 184, 40 s. ISBN 80-7040-886-3.

TOMEŠ, Zdeněk a kol. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008. xiv, 262 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-002-7.

Seznam příloh

Tabulky.....	51
Tabulka č. 1	51
Tabulka č. 2	51
Tabulka č. 3	52
Tabulka č. 4	52
Prameny institucionální provenience	53
Dokument č. 1	53
Dokument č. 2	54
Dokument č. 3	55
Dokument č. 4	56
Dokument č. 5	57
Dokument č. 6	58
Dokument č. 7	59
Dokument č. 8	60
Dokument č. 9	60
Dokument č. 10	61
Dokument č. 11	61
Fotografie	62
Fotografie č. 1	62
Fotografie č. 2	62
Fotografie č. 3	63
Fotografie č. 4	63
Fotografie č. 5	64
Fotografie č. 6	64
Fotografie č. 7	65
Fotografie č. 8	65
Fotografie č. 9	66
Fotografie č. 10	66
Fotografie č. 11	67
Fotografie č. 12	67
Fotografie č. 13	68
Fotografie č. 14	68

Přílohy

Tabulky

Tabulka č. 1

Seznam svačinářů nosící pivo (zdroj: Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1939 č. 5.)

Oddělení	svačinář	počet dělníků
klempírna/rouraři a svářeči	dělnice Péčová	45
kovárna/kováři	dělník Nedvěd	20
rámovna/rámaři u ohně	dělník Kotera	20
kalírna/kaliči u pecí	dělnice Dubská	17

Tabulka č. 2

Tabulka zvýšení platů pro dělníky září 1939 (zdroj: Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1939 č. 14.)

muži/průměrný výdělek na hodinu (korun)	příplatek (haléře)
3.50 a méně	40
3.51 – 4.50	35
4.51 – 5.50	30
5.51 a více	25
ženy/ průměrný výdělek na hodinu (korun)	příplatek (haléře)
3 a méně	30
3.01 a více	25

Tabulka č. 3

Barvy odznaků (zdroj: Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1942 č. 8.)

Oddělení	barva odznaku
Mechanická dílna a montáž v novém závodě	červená
Mechanická dílna v budově „Bronš“	fialová
Klempírna, kovárna a rámovna	tmavě zelená
Montáž nákladních vozů	světle zelená
Karosárna	tmavě modrá
Instalační dílna, elektrárna a kotelna	černá
Opravná vozů	šedá
U.S.M. a E.R.D.	žlutá
Dopravní oddělení	oranžová
Technická kontrola	bílá
Zbylá oddělení a ASAP II.	světle modrá

Tabulka č. 4

Gratifikace Vánoce 1944 (zdroj: Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 9. - Vyhláška závodního ředitele 1944 č. 25.)

Dělníci	gratifikace (korun)
ženatí muži a vdovy s 3 a více dětmi do 18 let	700
ženatí muži a vdovy s 1 nebo 2 dětmi do 18 let	650
ženatí muži a vdovy bez dětí	600
svobodní muži	450
vdané ženy	450
svobodné ženy	400
Učňové	250

Prameny institucionální provenience

Dokument č. 1

3.20. Sportovní týdeník ZSS-ASAP. 28.8.43.

Nechte kolovat! Vyvěste na tabuli!

Sportovní slavnosti v číslech:

Sportovní slavnosti máme za sebou. Skončily velmi úspěšně a proto považujeme za svojí povinnost poděkovati všem, kteří se o tento úspěch zasloužili. Při sportovních slavnostech účinkovalo 343 členů z našich 20 odborů. Ubytovací služba opatřila celkem 31 pokojů v místních hotelích po případě v právnatě a 146 osob ubytovala v našem dělnickém domově. Bylo postaráno o společné stravování 489 osob z těchto klubů res. závodních sdružení: AVIA Praha, Škoda Praha, Škoda Hradec Králové, SK Praga Praha, Melantrich Praha, Kablo - Kladno, ČKV Mladá Boleslav, ČKV Bělá, ASAP adt. O pořádek na hřištích, která navštívilo 6.496 platících diváků starala se vzorně pořadatelská služba čítající 43 osob. Rovněž rozhlasová služba na všech hřištích bezvadně pracovala. Po celý den koncertovala na hřištích a večer na sportovní akademii 40 členná závodní kapela ASAPu.

Výsledky jednotlivých sportovních utkání při sportovních slavnostech ZSS ASAP ve dnech 21. a 22. 8. 1943.

20.8.1943.
Stolní tenis: AVIA - ASAP, sál Kohoutky 1:9

21.8.1943.
Kuželky: SK Praga - ASAP, kuželkářská dráha ASAPu 2:6
Lehká atletika: SK Praga - ASAP, letní cvičiště 61:75
Jednotlivé výsledky:

800 m: Babička 2:4,6 /702 b./ Kumpošt ASAP, 2:11,2, Ventura Praga, 2:16,2, Hubáček ASAP, 2:18,3.
skok o tyči: Kojzar ASAP, 310 cm /534 b./, Kahle ASAP 300 cm, Mačura Praga 250 cm.

5000 m: Slánský ASAP, 19:00,5 /505 b./, Pavlíček Praga, 18:05, Roháčková Praga, 18:52, Paleček ASAP, 19:01.

koule: Fiedler ASAP, 13,67 m /782 b./, Ducháček ASAP, 12,-- m, Pučelík Praga, 11,38 m, Mašek Praga, 11,33 m.

100 m: Sklenář Praga, 11,4 /735 b./, Žák ASAP, 11,6, Důnbier Praga, 11,8, Kratochvíl ASAP 12,3.

výška: Fiedler ASAP, 180 cm /786 b./, mimo soutěž 185, Žák ASAP, 170, Pučelík Praga, 165, Důnbier Praga 165.

disk: Fiedler ASAP, 38,40 m /665 b./, Ducháček ASAP, 34,57 m, Mašek Praga, 32,49 m, Důnbier Praga, 31,38 m.

400 m: Sklenář Praga, 54,1 /665 b./, Dr.Fišer Praga, 54,5, Kojzar ASAP, 54,9, Kratochvíl ASAP, 59,7.

dálka: Žák ASAP, 637 cm /644 b./, Eminger ASAP, 6,25 m, Smetana Praga, 6,23 m, Tyler Praga, 5,22 m.

oštěp: Fiedler ASAP, 52,20 m, Mašek Praga, 50,50 m, Kojzar ASAP, 40,59, Pučelík Praga, 36,64.

1500 m: Babička Praga, 4:43 /523 b./, Kumpošt ASAP, 4:52,6, Hubáček ASAP, 4:58,6, Pavlíček Praga, 5:19,5.

4x100 m: Praga /Sklenář, Fišer, Důnbier, Smetana/46,6/, ASAP /47,6/.

Wolleyball: Melantrich - ASAP 1:2
Sestavy mužstev: Melantrich /Kouba, Kejval, Švarc, Pšenička, Hubáček, Horák, Vláška/, ASAP /Fiedler, Scháněl, Žák, Plzák, Ducháček, Kahle/.

Serm: SK Kablo-Kladno - ASAP 2:0
fleuret: 6:2
Roth - Kuchař 5:2, Končelík - Ondřej 5:3, Chlasták - Jiřinský 3:5,
Roth - Ondřej 5:2, Končelík - Jiřinský 5:1, Chlasták - Kuchař 5:2,
Roth - Jiřinský 3:5, Končelík - Kuchař 5:3, Chlasták - Ondřej 3:5,

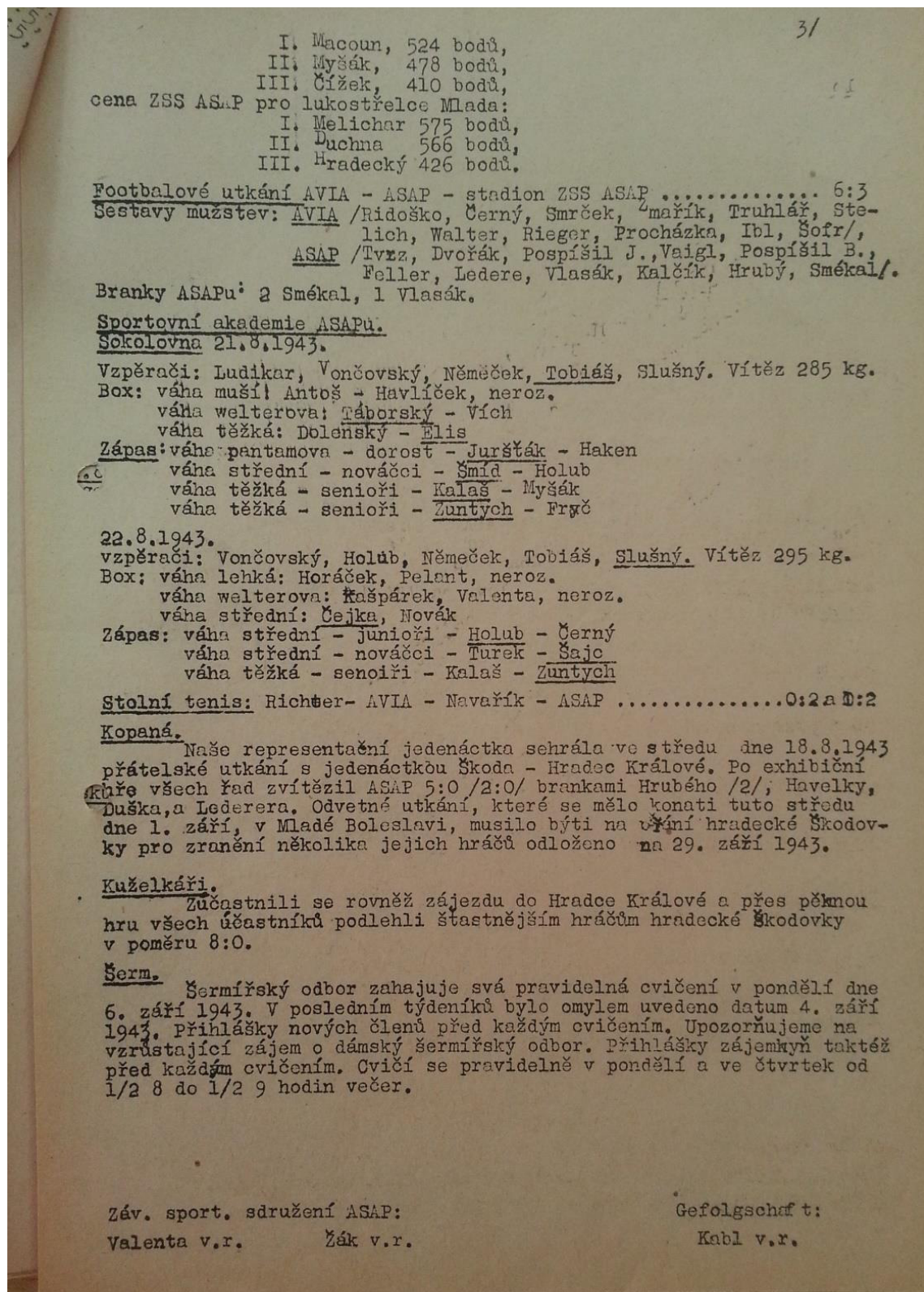
Výsledky Sportovních slavností 1943 s.1 (zdroj: Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Závodní sportovní sdružení ZSS ASAP 1943, Sportovní týdeník č. 20.)

Dokument č. 2

	2/
šavle: 7:2	
Škola - Koudelka 5:3, Roth - Kuchař 5:1, Končelík - Jiřinský 5:3	
Škola - Kuchař 5:4, Roth - Jiřinský 5:2, Končelík - Koudelka 2:3	
Škola - Jiřinský 5:1, Roth - Koudelka 5:3, Končelík - Kuchař 3:5	
<u>Plochá dráha</u>	
Kat. licentovaných /30 kol/jména vítězů podtržena/.	
Dřchal Slavia, Kumprecht Praga, Vaněk Praga, Maňhal Praga	
Kat. dorostu /5 kol/	
1.roz.: <u>Holý</u> ASAP, Honc Bělá, Vevrka Praga,	
2.roz.: <u>Vávra</u> ASAP, Čapek Bělá, Souka Praga,	
3.roz.: <u>Ladman</u> ASAP, Štastný ASAP, Bergman Praga,	
4.roz.: <u>Šturma</u> Bělá, Jarolímeček ASAP,	
5.roz.: <u>Němeček</u> ASAP, Beneš Bělá.	
Kat. nelicentovaných /5kol/	
1.roz.: <u>Hladík</u> ASAP, Riedl Bělá, Kroupa Bělá,	
2.roz.: <u>Honc</u> Bělá, Vecko ASAP, Libich ČKV Ml. Boleslav,	
3.roz.: <u>Čapek</u> ČKV Ml. Boleslav, Mašek Bělá,	
4. roz. <u>Münchberger</u> Slavia, Smutný Lysá,	
<u>Finale dorostu:</u> Vávra ASAP, Holý ASAP, Ladman ASAP, Šturma Bělá, Němeček ASAP.	
<u>Finale nelicentovaných:</u> Hladík ASAP, Honc Bělá, Čapek ČKV Ml.Boleslav, Münchberger Slavia.	
Kat. licentovaných /5 kol/	
1.roz.: <u>Skořepa</u> ČKV Ml.Boleslav, Fišer, Petrof Hradec Králové, bicar, Petrof, Hradec Králové,	
2.roz.: <u>Vorel</u> Bělá, Pařík Bělá, Kofroně ASAP,	
3.roz.: <u>Proft</u> Bělá, Svoboda ASAP, Horáček Bělá,	
<u>Finale licentovaných:</u> Proft Bělá, Vorel Bělá, Skořepa ČKV Ml.Boleslav,	
Absolutní vítěz ploché dráhy ASAPu je <u>Vávra</u> v čase 2,02 min.	
<u>Plavecké závody</u> Praga - ASAP - plovárna VPK Ml.Boleslav 74:61	
<u>50 m volný způsob</u> dorost:	1.Rak, Praga, 31,8 vt.,
	2.Adámek, Praga, 33,6 vt.,
	3.Muljáněk, ASAP, 36,5 vt.,
<u>100 m volný způsob</u> muži:	1.Mecl, ASAP, 1:13,2 vt.,
	2.Štorkán, Praga, 1:13,2 vt. o dlaň,
	3.Centner, ASAP, 1:19,2 vt.,
<u>50 m prsa</u> dorost:	1.Karbilka, Praga, 37,5 vt.,
	2.Korelka, Praga, 40,2 vt.,
	3.Ráček, ASAP, 40,3 vt.,
<u>200 m prsa</u> muži:	1.Rezek, Praga, 3:17,4 vt.,
	2.Fajstáver, ASAP, 3:19,6 vt.,
	3.Vítek, ASAP, 3:35,4 vt.,
<u>50 m prsa</u> dorostenky:	1.Kocverová, Praga, 44,7 vt.,
	2.Pokorná, Praga, 48,4 vt.,
	3.Ráčková, ASAP, 48,6 vt.,
<u>50 m znak</u> muži:	1.Mecl, ASAP, 38,9 vt.,
	2.Král, Praga, 44,2 vt.,
	3.Mlika, Praga, 46,7 vt.,
<u>50 m znak</u> dorostenky:	1.Rak, Praga, 42,5 vt.,
	2.Herčík, ASAP, 44,1vt.,
	3.Bromovský, Praga, 44,3 vt.,
<u>3x50 m polohová</u> štafeta:	1.Praga I., 1:56,7 vt.,
	2.ASAP II., 2:08,9 vt.,
	3.Praga II., 2:09,2 vt.,
<u>muži</u> :	1.ASAP, 1:55,1 vt.,
	2.Praga I., 1:55,2 vt.,
	3.Praga II., 1:57,2 vt.
<u>Vodní polo</u> Praga - ASAP 4:2	
<u>Tenisové utkání</u> SK Škoda - ASAP - dvorce ASAPu na Štěpánce 0:9	
<u>Lukostřelecké závody</u> - stadion ZSS ASAP - nejlepší lukostřelec ASAPu:	

Výsledky Sportovních slavností 1943 s.2 (zdroj: Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Závodní sportovní sdružení ZSS ASAP 1943, Sportovní týdeník č. 20.)

Dokument č. 3

Výsledky Sportovních slavností 1943 s.3 (zdroj: Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. -
Závodní sportovní sdružení ZSS ASAP 1943, Sportovní týdeník č. 20.)

Dokument č. 4

Vyhláška oddělení Gefolgschaft č.48.

Věc: Porušení pracovní morálky.

Dopisem č.VI/2-5426.50-1/9-44 ze dne 2.9.1944 oznámil nám
Úřad práce Mladá Boleslav toto:

" Při úředním jednání u Vaší firmy dne 1.9.1944 bylo zjištěno,
že Váš zaměstnanec

J o s e f C h a m r a d a ,

narozen 9.1.1927, Mladá Boleslav, Pod Borcem, č.249. opět bezdůvodně
chyběl v práci, čímž porušil pracovní disciplinu v závodě.

Jelikož jeho neodůvodněné vzdálení se z práce se vícekrát
opakovalo a veškerá potrestání byla bezvýsledná, byl obviněný
předán Gestapu, aby byl poslán do koncentračního tábora.

Prosím, abyste toto opatření ve Vašem závodě vyhlásili a
všem zaměstnancům oznámili.

Prosím, aby bylo Vaše osazenstvo důrazně upozorněno, že
všechny přestupky proti pracovní morálce budou přísně potrestány
a že každý, kdo se proti pracovní disciplině proviní, bude přísně
potrestán. "

Úřad práce:

podpis.

Upozorňujeme znovu veškeré osazenstvo, že každý přestupek
proti pracovní disciplině, t.j.:

bezdůvodné vzdálení se z práce,
potulování se v práci, jako
nedovolené opuštění pracovního místa,
neodůvodněné prodlévání v dílnách, na továrních nádvořích
a cestách,
neodůvodněné návštěvy závodní ordinace, aneb jiných lékářů,

musí se zameziti a sice nejen ve vlastním, ale i v zájmu příslušníků
rodiny, poněvadž tito potrestáním aneb ztrátou výdělků budou nevině
poškozeni.

Zaměstnanci musí si uvědomiti, že jsou válečně zasazeni a
jako dělníci zbrojního podniku, pracující duševně či tělesně, musí
vynaložiti vše, aby svým povinností plně a včas učinili zadost.
Takto jest každý nejen našemu osazenstvu, ale také i svému podniku,
který převzal jak programové tak i termínové závazky, jejichž bez -
podmínečné splnění musí býti pýchou každého jednotlivce, at dělníka,
mistra, aneb úředníka, zavázán.

Doufáme, že tato výzva k našim zaměstnancům dojde splnění,
abychom byli pro příště ušetřeni podobných apelů.

Závodní ředitelství:

Hrdlička v.r.

Gefolgschaft:

Fenco v.r.

Mladá Boleslav, dne 5.9.1944.

Potrestání Josefa Chamrady (zdroj: Archiv společnosti ŠKODA AUTO, Fond ASAP č. 10. - Vyhlášky
Gefolgschaft oddělení 1944 č. 48.)

Vyhlaška odděl. Gefolgschaft-dělnický referát č.13.

Věc: Předání do pracovního výchovného tábora.

Na základě nařízení pracovního úřadu v Ml.Boleslavi ze dne 19.9.1944 byl předán náš zaměstnanec

S a s k a Jaroslav, naroz.dne 13.2.1926, č.zn.4511

pro přestupek proti pracovní morálce do pracovního výchovného tábora na dobu 28 dní.

Za správnost:
Gefolgschaft-dělnický referát
J. Hájek

Gefolgschaft
Penco.

Ml.Boleslav, dne 25.9.1944.

Vyvěsiti do 31.10.1944.

Ml. Jaroslav Hájek
Referent
Penco

Dokument č. 6

Vyhláška oddělení Gefolgschaft-Sozial č. 126.

Vánoční nadílka.

Dodatkem k naší vyhlášce č. 123 ze dne 5.12.1944 sdělujeme pokyny pro děti a jejich rodiče, které v zájmu hladkého průběhu vánoční slavnosti a výdeje dárků musí být všemi respektovány a dodrženy:

Vánoční slavnosti v kantině mohou se zúčastnit pouze děti, bydlící v Mladé Boleslavi, narozené v letech 1934-42, z toho pouze ročníky 1939-42 /legitimace barvy bílé a oranžové/s jedním průvodcem, ostatní /legitimace barvy modré a červené/ bez průvodce. S ohledem na nedostatek místa musíme dokonce doporučit, aby dle možností bylo více dětí z téhož domu svěřeno průvodci jednomu.

Legitimace barvy bílé a oranžové platí pro vstup do velkého sálu kantiny, legitimace modré a červené do malého sálu. Účastníci slavnosti, jak rodiče tak i děti, musí se bezpodmínečně řídit pokyny pořadatelů a jich bez výjimky uposlechnouti.

Všechny děti bydlící mimo Mladou Boleslav /ročník 1934-44/, jakož i nejménší děti z Mladé Boleslavi /ročník 1943-44/, legitimace barvy žluté a zelené, budou poděleny prostřednictvím svých rodičů a k vánoční slavnosti nemohou být s ohledem na omezený prostor v sále osobně pozvány.

Pro tyto děti /legitimace žluté a zelené/ provede se výdej dárků v obou sálech závodní kantiny ve všech poledních a pracovních přestávkách takto:

Legitimace žluté ve velkém sále:	Legitimace zelené v malém sále:
č. 5001 - 5500 ve středu 20.t.m.	č. 6501 - 7000 ve středu 20.t.m.
" 5501 - 6000 " čtvrtek 21.t.m.	" 7001 - 7500 " čtvrtek 21.t.m.
" 6001 - 6500 " pátek 22.t.m.	" 7501 - 800 " pátek 22.t.m.

Pouze děti narozené 1942 budou sedět u stolu na klíně svého průvodce t.j. na jedné židli, ostatní děti bez výjimky sedí sami na vyhrazených, očíslovaných sedadlech. Průvodci ročníků 1941 - 39 sedí, případně stojí od dětí odděleně na vyhrazeném místě velkého sálu jídelny.

Vánoční slavnost potrvá od 14,30 hod. do 17 hod. Příchod i odchod děje se IV. branou ve Šmilovské ulici, která jest od 14 hod. k tomu účelu otevřena. Po 17 hod. bude dán dětem doprovod přes továrnu až k IV. braně, kde mohou být rodiči čekáváni.

Pro účastníky slavnosti bude připravena šatna a to na legitimace bílé a oranžové ve stáčírně piva, na legitimace modré a červené v pomocné kuchyni. Vchod k oběma šatnám jest z haly naproti kanceláři kantiny.

Na vánoční nadílku mají všechny děti našich zaměstnanců shora uvedeného stáří nárok. Legitimace pro boleslavské děti vydávají se do středy dne 13.12.1944, pro mimoboleslavské do pondělí dne 18.12.1944, prostřednictvím členů závodního výboru. Pokud by legitimace v některém případě nebyly dodány, reklamujte je okamžitě u svých členů závodního výboru.

Za správnost:
Gefolgschaft-Sozial:
Valenta

Mladá Boleslav, dne 12.12.1944.

Gefolgschaft:
Penco

Vyvěsiti do 17.12.1944

V y h l á š k a č. 4 3 .

Zádáme všechny zaměstnance, aby nám sdělili okamžitě okolnosti svédčící o protistátním a protičesckém jednání po dobu okupace našich bývalých zaměstnanců:

- 1.) B i l í n s k á Emilie, nar. 1.II.1904 v Dalovicích
- 2.) P i r o u t e k Miroslav, nar. 17.VIII.1902 v Mělnickém Vtelně
- 3.) T i p l t Bohumír, nar.1.XII. 1899 v Jánských Lázních.

Zprávy podejte ihned osobně vyšetřující komisi závodní rady.

Závodní rada:
Chyba v.r. Hrdlička J. v.r.

in.Boleslav, 20.července 1945.

Dokument č. 8

Pracovní knížka (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP č. 66 - Pracovní knížky)

Dokument č. 9

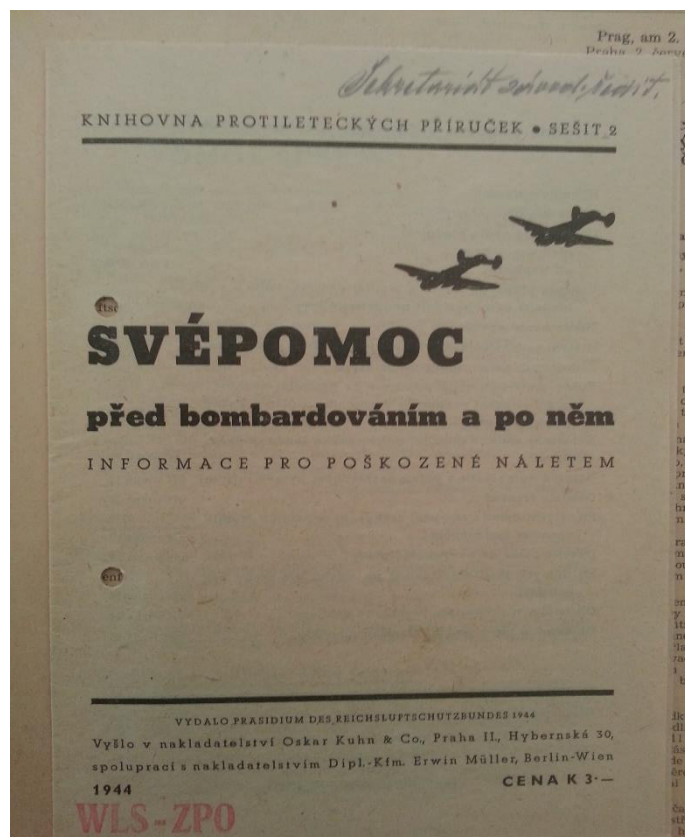
Pracovní knížka (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP č. 66 - Pracovní knížky)

Dokument č. 10

I. Angaben zur Person	
1	Samiliennamen <i>Hagner</i>
2	Nachnamen (Nachname, unterstellter Name) <i>Josef</i>
3	Geburtsdatum, -monat, -jahr <i>8. M. 1917</i>
4	Geburtsort, Dienstort (z. B. Kreis, Reg. Bezirk) <i>Liechtenau, Fugelsdorf</i>
5	Staatsangehörigkeit (nach Heimat) <i>österreichisch</i>
6	Religion <i>Kath.</i>
7	Familienstand <i>ledig</i>
8	Beruf (nach Berufsverzeichnis) <i>Metallarbeiter</i>
9	Vater (Name, Familienname) <i>Josef</i>
	Mutter (Name, Familienname) <i>Marie</i>
Beruf (nach Berufsverzeichnis) <i>Konditor</i>	
Beruf (nach Berufsverzeichnis) <i>Probier</i>	

Pracovní knížka (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP č. 66 - Pracovní knížky)

Dokument č. 11

Příručka pro přežití bombardování (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP č. 50 - Požáry, bombardování)

Fotografie

Fotografie č. 1

Odklizení sutě a trosek po náletu a požáru 9.5. 1945 (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP č. 50 - Požáry, bombardování)

Fotografie č. 2

Vnitřek jedné z hal po náletu a požáru 9.5. 1945 (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP č. 50 - Požáry, bombardování)

Fotografie č. 3

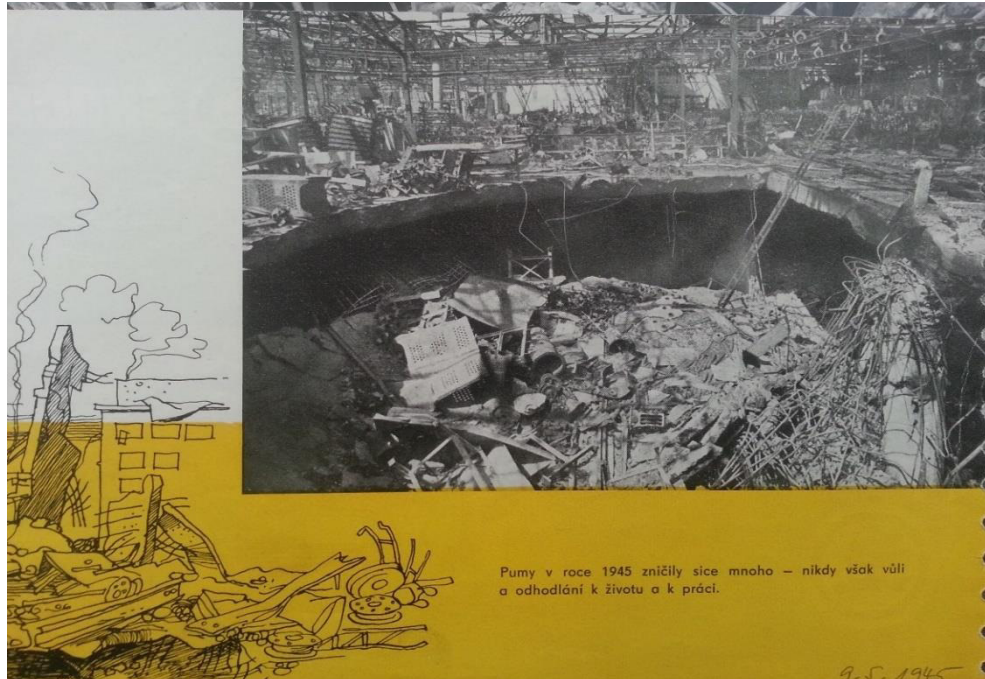
ASAP po náletu z 9.5. 1945 (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP č. 50 - Požáry, bombardování)

Fotografie č. 4

Snímek propadlého stropu (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP č. 50 - Požáry, bombardování)

Fotografie č. 5

Výstřižek z neurčitého časopisu nebo plakátu (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP č. 50 - Požáry, bombardování)

Fotografie č. 6

Foto továrny po bombardování a požáru 9.5. 1945 (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP č. 50 - Požáry, bombardování)

Fotografie č. 7

Pestré večery a kulturní akce pořádané ASAPem (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP nezařazené fotografie)

Fotografie č. 8

Pestré večery a kulturní akce pořádané ASAPem (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP nezařazené fotografie)

Fotografie č. 9

Pestré večery a kulturní akce pořádané ASAPem (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP nezařazené fotografie)

Fotografie č. 10

Pestré večery a kulturní akce pořádané ASAPem (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP nezařazené fotografie)

Fotografie č. 11

Pestré večery a kulturní akce pořádané ASAPem (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP nezařazené fotografie)

Fotografie č. 12

Pestré večery a kulturní akce pořádané ASAPem (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP nezařazené fotografie)

Fotografie č. 13

Pestré večery a kulturní akce pořádané ASAPem (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP nezařazené fotografie)

Fotografie č. 14

Pestré večery a kulturní akce pořádané ASAPem (zdroj: Archiv společnosti Škoda Auto, fond ASAP nezařazené fotografie)